

Publicatieblad

van de Europese Unie

L 327

Uitgave
in de Nederlandse taal

Wetgeving

52e jaargang
12 december 2009

Inhoud

I Besluiten op grond van het EG- en het Euratom-Verdrag waarvan publicatie verplicht is

VERORDENINGEN

- ★ **Verordening (EG) nr. 1212/2009 van de Raad van 30 november 2009 tot vaststelling, voor het visseizoen 2010, van de oriëntatieprijzen en de communautaire productieprijzen voor bepaalde visserijproducten overeenkomstig Verordening (EG) nr. 104/2000** 1

II Besluiten op grond van het EG- en het Euratom-Verdrag waarvan publicatie niet verplicht is

BESLUITEN/BESCHIKKINGEN

Commissie

2009/944/EG:

- ★ **Beschikking van de Commissie van 13 juli 2009 betreffende de door Italië ten uitvoer gelegde staatssteunregelingen C 6/04 (ex NN 70/01) en C 5/05 (ex NN 71/04) ten behoeve van glas-tuinders (vrijstelling van accijnzen op stookolie voor kasverwarming) (Kennisgeving geschied onder nummer C(2009) 5497)** 6

Prijs: 3 EUR

(Vervolg z.o.z.)

NL

Besluiten waarvan de titels mager zijn gedrukt, zijn besluiten van dagelijks beheer die in het kader van het landbouwbeleid zijn genomen en die in het algemeen een beperkte geldigheidsduur hebben.

Besluiten waarvan de titels vet zijn gedrukt en die worden voorafgegaan door een sterretje, zijn alle andere besluiten.

2009/945/EG:

- ★ **Beschikking van de Commissie van 13 juli 2009 betreffende de hervorming van de financieringswijze van de pensioenregeling van de RATP (Steunmaatregel C 42/07 (ex N428/06)) die Frankrijk voornemens is te verlenen aan de RATP (Kennisgeving geschied onder nummer C(2009) 5505) ⁽¹⁾.....** 21

-
- V *Besluiten die zijn aangenomen vanaf 1 december 2009 op grond van het Verdrag betreffende de Europese Unie, het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie en het Euratom-Verdrag*

BESLUITEN WAARVAN PUBLICATIE VERPLICHT IS

Verordening (EU) nr. 1213/2009 van de Commissie van 11 december 2009 tot vaststelling van de forfaitaire invoerwaarden voor de bepaling van de invoerprijs van bepaalde groenten en fruit 36

Verordening (EU) nr. 1214/2009 van de Commissie van 11 december 2009 tot wijziging van de bij Verordening (EG) nr. 877/2009 vastgestelde representatieve prijzen en aanvullende invoerrechten voor bepaalde producten uit de sector suiker voor het verkoopseizoen 2009/10 38

2009/946/GBVB:

- ★ **Besluit Atalanta/8/2009 van het Politiek en Veiligheidscomité van 4 december 2009 tot benoeming van de commandant van de strijdkrachten van de Europese Unie voor de militaire operatie van de Europese Unie teneinde bij te dragen tot het ontmoedigen, voorkomen en bestrijden van piraterij en gewapende overvallen voor de Somalische kust (Atalanta) .....** 40

⁽¹⁾ Voor de EER relevante tekst

I

(Besluiten op grond van het EG- en het Euratom-Verdrag waarvan publicatie verplicht is)

VERORDENINGEN

VERORDENING (EG) Nr. 1212/2009 VAN DE RAAD

van 30 november 2009

tot vaststelling, voor het visseizoen 2010, van de oriëntatieprijzen en de communautaire productieprijzen voor bepaalde visserijproducten overeenkomstig Verordening (EG) nr. 104/2000

DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap,

Gelet op Verordening (EG) nr. 104/2000 van de Raad van 17 december 1999 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector visserijproducten en producten van de aquacultuur ⁽¹⁾, en met name op artikel 18, lid 3, en artikel 26, lid 1,

Gezien het voorstel van de Commissie,

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) In artikel 18, lid 1, en artikel 26, lid 1, van Verordening (EG) nr. 104/2000 is bepaald dat er elk visseizoen een oriëntatieprijs en een communautaire productieprijs moeten worden vastgesteld om het prijspeil voor de interventies op de markt voor bepaalde visserijproducten vast te stellen.
- (2) Artikel 18, lid 1, van Verordening (EG) nr. 104/2000 schrijft voor dat voor alle in de bijlagen I en II bij die verordening vermelde producten of groepen van producten een oriëntatieprijs wordt vastgesteld.
- (3) Op grond van de thans beschikbare gegevens betreffende de prijzen voor de betrokken producten en op grond van de in artikel 18, lid 2, van Verordening (EG) nr. 104/2000 vermelde criteria is het dienstig de oriëntatieprijzen voor het visseizoen 2010 naar gelang van de vissoort te verhogen, ongewijzigd te laten of te verlagen.
- (4) In artikel 26, lid 1, van Verordening (EG) nr. 104/2000 is bepaald dat voor elk van de in bijlage III bij die verordening vermelde visserijproducten de communautaire productieprijs wordt vastgesteld. Het is dienstig de communautaire productieprijs voor één van deze producten

vast te stellen en deze prijs voor andere producten te berekenen met behulp van de bij Verordening (EG) nr. 802/2006 van de Commissie van 30 mei 2006 tot vaststelling van de aanpassingscoëfficiënten voor vis van de geslachten *Thunnus* en *Euthynnus* ⁽²⁾ vastgestelde aanpassingscoëfficiënten.

- (5) Uitgaande van de in artikel 18, lid 2, eerste en tweede streepje, en artikel 26, lid 1, van Verordening (EG) nr. 104/2000 vermelde criteria, moet de communautaire productieprijs voor het visseizoen 2010 worden aangepast.
- (6) Gezien de urgentie van de zaak is het dienstig een uitzondering toe te staan op de in punt 1, onder 3, van het aan het EU-Verdrag gehechte Protocol betreffende de rol van de nationale parlementen bedoelde periode van zes weken,

HEEFT DE VOLGENDE VERORDENING VASTGESTELD:

Artikel 1

Voor het visseizoen van 1 januari tot en met 31 december 2010 zijn de in artikel 18, lid 1, van Verordening (EG) nr. 104/2000 bedoelde oriëntatieprijzen de in bijlage I bij de onderhavige verordening vermelde prijzen.

Artikel 2

Voor het visseizoen van 1 januari tot en met 31 december 2010 zijn de in artikel 26, lid 1, van Verordening (EG) nr. 104/2000 bedoelde communautaire productieprijzen de in bijlage II bij de onderhavige verordening vermelde prijzen.

Artikel 3

Deze verordening treedt in werking op 1 januari 2010.

⁽¹⁾ PB L 17 van 21.1.2000, blz. 22.

⁽²⁾ PB L 144 van 31.5.2006, blz. 15.

Deze verordening is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat.

Gedaan te Brussel, 30 november 2009.

Voor de Raad

De voorzitter

S. O. LITTORIN

BIJLAGE I

Bijlagen	Soort Producten van de bijlagen I en II van Verordening (EG) nr. 104/2000	Aanbiedingsvorm	Oriëntatieprijs (in EUR/ton)
I	1. Haring van de soort <i>Clupea harengus</i>	In gehele staat	275
	2. Sardines van de soort <i>Sardina pilchardus</i>	In gehele staat	580
	3. Doornhaai (<i>Squalus acanthias</i>)	In gehele staat of ontdaan van ingewanden, met kop	1 090
	4. Hondshaai (<i>Scyliorhinus spp.</i>)	In gehele staat of ontdaan van ingewanden, met kop	711
	5. Roodbaars (<i>Sebastes spp.</i>)	In gehele staat	1 188
	6. Kabeljauw van de soort <i>Gadus morhua</i>	In gehele staat of ontdaan van ingewanden, met kop	1 589
	7. Koolvis (<i>Pollachius virens</i>)	In gehele staat of ontdaan van ingewanden, met kop	776
	8. Schelvis (<i>Melanogrammus aeglefinus</i>)	In gehele staat of ontdaan van ingewanden, met kop	976
	9. Wijting (<i>Merlangius merlangus</i>)	In gehele staat of ontdaan van ingewanden, met kop	898
	10. Leng (<i>Molva spp.</i>)	In gehele staat of ontdaan van ingewanden, met kop	1 165
	11. Makreel van de soort <i>Scomber scombrus</i>	In gehele staat	317
	12. Makreel van de soort <i>Scomber japonicus</i>	In gehele staat	279
	13. Ansjovis (<i>Engraulis spp.</i>)	In gehele staat	1 287
	14. Schol (<i>Pleuronectes platessa</i>)	In gehele staat of ontdaan van ingewanden, met kop van 1.1.2010 tot 30.4.2010	1 052
		In gehele staat of ontdaan van ingewanden, met kop van 1.5.2010 tot 31.12.2010	1 462
	15. Heek van de soort <i>Merluccius merluccius</i>	In gehele staat of ontdaan van ingewanden, met kop	3 403
	16. Schartong (<i>Lepidorhombus spp.</i>)	In gehele staat of ontdaan van ingewanden, met kop	2 402
	17. Schar (<i>Limanda limanda</i>)	In gehele staat of ontdaan van ingewanden, met kop	828
	18. Bot (<i>Platichthys flesus</i>)	In gehele staat of ontdaan van ingewanden, met kop	496
	19. Witte tonijn (<i>Thunnus alalunga</i>)	In gehele staat	2 241
		Ontdaan van ingewanden, met kop	2 487
	20. Inktvis (<i>Sepia officinalis</i> en <i>Rossia macrosoma</i>)	In gehele staat	1 781
	21. Zeeduivel (<i>Lophius spp.</i>)	In gehele staat of ontdaan van ingewanden, met kop	2 923
		Zonder kop	6 015
	22. Garnalen van de soort <i>Crangon crangon</i>	Enkel gekookt in water	2 423
	23. Noorse garnaal (<i>Pandalus borealis</i>)	Enkel gekookt in water	6 474
	Vers of gekoeld	1 590	
24. Noordzeekrab (<i>Cancer pagurus</i>)	In gehele staat	1 676	
25. Langoestine (<i>Nephrops norvegicus</i>)	In gehele staat	5 197	
	Staarten	4 102	
26. Tong (<i>Solea spp.</i>)	In gehele staat of ontdaan van ingewanden, met kop	6 742	

Bijlagen	Soort Producten van de bijlagen I en II van Verordening (EG) nr. 104/2000	Aanbiedingsvorm	Oriëntatieprijs (in EUR/ton)
II	1. Zwarte heilbot (<i>Reinhardtius hippoglossoides</i>)	Bevroren, in oorspronkelijke verpakking, bevattende homogene producten	1 916
	2. Heek van de soort <i>Merluccius</i> spp.	Bevroren, in gehele staat, in oorspronkelijke verpakking, bevattende homogene producten	1 208
		Bevroren, filets, in oorspronkelijke verpakking, bevattende homogene producten	1 483
	3. Zeebrasem (<i>Dentex dentex</i> en <i>Pagellus</i> spp.)	Bevroren, in partijen of in oorspronkelijke verpakking, bevattende homogene producten	1 492
	4. Zwaardvis (<i>Xiphias gladius</i>)	Bevroren, in gehele staat, in oorspronkelijke verpakking, bevattende homogene producten	3 998
	5. Inktvis (<i>Sepia officinalis</i>) (<i>Rossia macrosoma</i>) (<i>Sepiola rondeletti</i>)	Bevroren, in oorspronkelijke verpakking, bevattende homogene producten	1 915
	6. Achtarmige inktvis (<i>Octopus</i> spp.)	Bevroren, in oorspronkelijke verpakking, bevattende homogene producten	2 161
	7. Pijlinktvis (<i>Loligo</i> spp.)	Bevroren, in oorspronkelijke verpakking, bevattende homogene producten	1 179
	8. Pijlinktvis (<i>Ommastrephes sagittatus</i>)	Bevroren, in oorspronkelijke verpakking, bevattende homogene producten	961
	9. <i>Illex argentinus</i>	Bevroren, in oorspronkelijke verpakking, bevattende homogene producten	856
	10. Garnalen van de familie <i>Penaeidae</i>		
	— Garnalen van de soort <i>Parapenaeus Longirostris</i>	Bevroren, in oorspronkelijke verpakking, bevattende homogene producten	4 072
	— Andere soorten van de familie <i>Penaeidae</i>	Bevroren, in oorspronkelijke verpakking, bevattende homogene producten	8 055

BIJLAGE II

Soort Producten van bijlage III bij Verordening (EG) nr. 104/2000	Gewicht	Handelskenmerken	Communautaire productieprijs (EUR/t)
Geelvintonijn (<i>Thunnus albacares</i>)	met een gewicht van meer dan 10 kg per stuk	In gehele staat Ontdaan van ingewanden en kieuwen Overige	1 224
	met een gewicht van niet meer dan 10 kg per stuk	In gehele staat Ontdaan van ingewanden en kieuwen Overige	
Witte tonijn (<i>Thunnus alalunga</i>)	met een gewicht van meer dan 10 kg per stuk	In gehele staat Ontdaan van ingewanden en kieuwen Overige	
	met een gewicht van niet meer dan 10 kg per stuk	In gehele staat Ontdaan van ingewanden en kieuwen Overige	
Gestreepte tonijn (<i>Katsuwonus pelamis</i>)		In gehele staat Ontdaan van ingewanden en kieuwen Overige	
Blauwvintonijn (<i>Thunnus thynnus</i>)		In gehele staat Ontdaan van ingewanden en kieuwen Overige	
Andere soorten van de geslachten (<i>Thunnus</i> en <i>Euthynnus</i>)		In gehele staat Ontdaan van ingewanden en kieuwen Overige	

II

(Besluiten op grond van het EG- en het Euratom-Verdrag waarvan publicatie niet verplicht is)

BESLUITEN/BESCHIKKINGEN

COMMISSIE

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE

van 13 juli 2009

betreffende de door Italië ten uitvoer gelegde staatssteunregelingen C 6/04 (ex NN 70/01) en C 5/05 (ex NN 71/04) ten behoeve van glastuinders (vrijstelling van accijnzen op stookolie voor kasverwarming)

(Kennisgeving geschied onder nummer C(2009) 5497)

(Slechts de tekst in de Italiaanse taal is authentiek)

(2009/944/EG)

DE COMMISSIE VAN EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, inzonderheid op artikel 88, lid 2, eerste alinea.

Na de belanghebbenden overeenkomstig bovengenoemd artikel te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken,

Overwegende hetgeen volgt:

I. PROCEDURE

- (1) Bij brieven van 28 september 2000 en 17 oktober 2000 heeft de Commissie de Italiaanse overheid op grond van de beschikbare gegevens een toelichting gevraagd met betrekking tot de gedeeltelijke accijnsvrijstelling voor in de landbouw gebruikte gasolie zoals bepaald bij wetsbesluit nr. 268 van 30 september 2000 tot vaststelling van spoedmaatregelen op het gebied van inkomstenbelasting voor natuurlijke personen en accijnzen.
- (2) De Italiaanse autoriteiten hebben de Commissie de gevraagde toelichting bij de brieven van 31 oktober 2000 en 3 november 2000 toegezonden.
- (3) Na bestudering van de toelichting heeft de Commissie de Italiaanse autoriteiten bij brief van 20 november 2000 verzocht nadere gegevens over de accijnsvrijstelling te verstrekken.
- (4) Aangezien de diensten van de Commissie binnen de in de brief vermelde termijn van vier weken geen antwoord hadden ontvangen, hebben zij de Italiaanse autoriteiten bij brief van 26 april 2001 een aanmaning toegezonden met de vermelding dat zij de Commissie bij het uitblijven

van een reactie zouden voorstellen een bevel tot het verstrekken van informatie te geven in de zin van artikel 10, lid 3, van Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad van 22 maart 1999 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 93 (thans artikel 88) van het EG-Verdrag ⁽¹⁾.

- (5) Bij brief van 10 mei 2001 heeft de permanente vertegenwoordiging van Italië bij de Europese Unie de Commissie de aanvullende informatie verstrekt die bij het schrijven van 26 april 2001 aan de Italiaanse autoriteiten was gevraagd.
- (6) Bij brief van 2 augustus 2001 hebben de diensten van de Commissie op grond van voormelde informatie aangekondigd dat zij een dossier van niet aangemelde overheidssteun met nummer NN 70/01 zouden openen en hebben zij de Italiaanse autoriteiten wederom om nieuwe gegevens gevraagd.
- (7) Aangezien de diensten van de Commissie binnen de gestelde termijn geen antwoord ontvangen hadden, hebben zij de Italiaanse autoriteiten bij brief van 1 juli 2003 een nieuwe aanmaning toegezonden waarin zij laatstgenoemden opnieuw hebben gewezen op het feit dat indien de termijn van vier weken voor het toezenden van een antwoord niet in acht zou worden genomen, zij de Commissie zouden voorstellen een bevel tot het verstrekken van informatie in de zin van artikel 10, lid 3, van Verordening (EG) nr. 659/1999 te geven. Aan het begin van de maand augustus 2003 verviel de termijn voor het indienen van een antwoord.

⁽¹⁾ PB L 83 van 27.3.1999, blz. 1.

- (8) Omdat de Commissie op de vervaldatum van voormelde termijn geen antwoord ontvangen had, heeft zij Italië bij beschikking van 10 oktober 2003⁽²⁾ bevolen alle bij haar brief van 2 augustus 2001 gevraagde gegevens te verstrekken, met de waarschuwing dat zij de procedure als bedoeld in artikel 88, lid 2 van het EG-Verdrag zou inleiden indien de Italiaanse autoriteiten zouden nalaten te reageren.
- (9) Aangezien de reactie op het bevel tot het verstrekken van informatie uitbleef, heeft de Commissie de Italiaanse autoriteiten bij brief van 19 februari 2004 in kennis gesteld van haar beschikking om de procedure als bedoeld in artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag in te leiden ten aanzien van de bepalingen van artikel 5, lid 5, van wetsbesluit nr. 268 van 30 september 2000 (dossier C 6/04).
- (10) De beschikking van de Commissie om de procedure in te leiden is bekendgemaakt in het *Publicatieblad van de Europese Unie* ⁽³⁾. De Commissie heeft belanghebbenden verzocht hun opmerkingen over de betrokken steunmaatregel kenbaar te maken.
- (11) De Commissie heeft van derde belanghebbenden opmerkingen over de steunmaatregel ontvangen. Zij heeft Italië deze opmerkingen bij brief van 27 april 2004 toegezonden en haar de mogelijkheid geboden commentaar te leveren.
- (12) Italië heeft geen commentaar op de opmerkingen gegeven, maar heeft, nadat zij een verlenging van de termijn voor het antwoord op de inleiding van de procedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag had gevraagd en gekregen, een antwoord over die procedure kenbaar gemaakt bij haar schrijven van 21 juni 2004, dat op 25 juni 2004 is geregistreerd.
- (13) In de periode na de verzending van de brief van 19 februari 2004 waarmee de inleiding van de procedure van artikel 88, lid 2, van het Verdrag ten aanzien van artikel 5, lid 5, van wetsbesluit nr. 268 van 30 september 2000 werd aangekondigd, heeft de Commissie kennis gekregen van het feit dat de glastuinders in wezen een gehele accijnsvrijstelling op stookolie voor het verwarmen van hun kassen hadden gekregen. Bij het faxbericht van 10 juni 2004 heeft zij de Italiaanse autoriteiten verzocht informatie over de aanvullende vrijstelling te verstrekken.
- (14) Bij brief van 28 juli 2004, geregistreerd op 3 augustus 2004, heeft de permanente vertegenwoordiging van Italië bij de Europese Unie de Commissie het antwoord van Italië op voormelde brief van 10 juni 2004 meegedeeld. Uit dat antwoord bleek dat de bovengenoemde aanvullende vrijstelling krachtens diverse wetsbepalingen was toegepast: artikel 24, lid 3, van wet nr. 388 van 23 december 2000, artikel 13, lid 3, van wet nr. 448 van 21 december 2001, artikel 19, lid 4, van wet nr. 289 van 27 december 2002 en artikel 2, lid 4, van wet nr. 350 van 24 december 2003.
- (15) Op grond van die informatie hebben de diensten van de Commissie besloten onder nummer NN 71/04 een nieuw dossier voor niet aangemelde steun te openen, teneinde de verenigbaarheid van de aanvullende vrijstelling met de gemeenschappelijke markt te onderzoeken. Zij hebben de Italiaanse autoriteiten hierover ingelicht bij brief van 4 november 2004.
- (16) Bij brief van 24 januari 2005 heeft de Commissie de Italiaanse regering op de hoogte gesteld van haar beslissing de procedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag in te leiden ten aanzien van de aanvullende vrijstelling die was verleend bij artikel 24, lid 3, van wet nr. 388 van 23 december 2000, artikel 13, lid 3, van wet nr. 448 van 21 december 2001, artikel 19, lid 4, van wet nr. 289 van 27 december 2002 en artikel 2, lid 4, van wet nr. 350 van 24 december 2003 (dossier C 5/05).
- (17) De door de Commissie gegeven beschikking tot inleiding van de procedure is bekendgemaakt in het *Publicatieblad van de Europese Unie* ⁽⁴⁾. De Commissie heeft de belanghebbenden uitgenodigd hun opmerkingen over de betrokken steunmaatregel in te dienen.
- (18) De Commissie heeft daarover geen opmerkingen van derde belanghebbenden ontvangen.
- (19) Bij brief van 21 februari 2005, geregistreerd op 22 februari 2005, heeft de permanente vertegenwoordiging van Italië bij de Europese Unie de Commissie het antwoord van de Italiaanse autoriteiten op de inleiding van de procedure van artikel 88, lid 2, van het Verdrag tegen de bovenvermelde aanvullende vrijstelling meegedeeld.
- (20) Bij brief van 27 september 2007 hebben de diensten van de Commissie de Italiaanse autoriteiten verzocht om aanvullende gegevens over de betrokken steunmaatregelen en over de antwoorden ter zake van de inleiding van de in artikel 88, lid 2, van het Verdrag vermelde procedure. De Italiaanse autoriteiten werden met name uitgenodigd een nadere onderbouwing te geven voor het argument volgens welke de steun in lijn zou liggen met de logica van het Italiaanse belastingstelsel en te analyseren of dergelijke steunmaatregelen eventueel hun rechtvaardiging zouden kunnen vinden in de communautaire kaderregeling inzake staatssteun ten behoeve van het milieu ⁽⁵⁾ die ten tijde van de uitkering van de steun van toepassing was. De Italiaanse autoriteiten hadden een maand de tijd om op het verzoek om aanvullende gegevens te reageren.
- (21) Aangezien het antwoord van de Italiaanse autoriteiten uitbleef, hebben de diensten van de Commissie hen bij fax van 15 oktober 2008 gemaand met de mededeling dat indien het antwoord niet binnen de nieuwe termijn van een maand zou inkomen, zij de Commissie zouden voorstellen een bevel tot het verstrekken van informatie in de zin van artikel 10, lid 3, van Verordening (EG) nr. 659/1999 uit te vaardigen.

⁽²⁾ Beschikking C(2003) 3802, die Italië is meegedeeld bij brief SG(2003) D/232244 van 13 oktober 2003.

⁽³⁾ PB C 69 van 19.3.2004, blz. 8.

⁽⁴⁾ PB C 101 van 27.4.2005, blz. 17.

⁽⁵⁾ PB C 37 van 3.2.2001, blz. 3.

- (22) Nadat het antwoord niet binnen de gestelde termijn was ingekomen, heeft de Commissie Italië het eerder bedoelde bevel bij brief van 5 december 2008 toegezonden ⁽⁶⁾.
- (23) De permanente vertegenwoordiging van Italië bij de Europese Unie heeft de Commissie bij elektronisch bericht van 5 februari 2009, geregistreerd op 9 februari 2009, het antwoord van de Italiaanse autoriteiten op voornoemd bevel ter kennis gebracht.
- (24) Na de vergadering van 21 april 2009 met de diensten van de Commissie hebben de Italiaanse autoriteiten hen via de permanente vertegenwoordiging van Italië bij de Europese Unie op 19 mei 2009 een nieuwe brief toegezonden.

II. OMSCHRIJVING

- (25) Artikel 5, lid 5, van wetsbesluit nr. 268 van 30 september 2000 bepaalt dat van 3 oktober tot en met 31 december 2000 een accijnstarief ter hoogte van 5 % van het tarief voor gewone diesel wordt toegepast op stookolie voor kasverwarming.
- (26) Bij artikel 6, lid 1, van voormeld wetsbesluit wordt vastgesteld dat het accijnstarief voor landbouwdiesel in dezelfde periode 22 % van het tarief voor gewone diesel bedraagt, en dat het accijnstarief voor benzine wordt teruggebracht tot 49 % van het normaal voor deze brandstof geldende tarief.
- (27) Bij artikel 24, lid 3, van wet nr. 388 van 23 december 2000, artikel 13, lid 3, van wet nr. 448 van 21 december 2001, artikel 19, lid 4, van wet nr. 289 van 27 december 2002 en artikel 2, lid 4, van wet nr. 350 van 24 december 2003 is in Italië een gehele vrijstelling van accijnzen op stookolie voor kasverwarming ingevoerd. De vrijstelling gold voor de volgende tijdvakken: van 1 januari tot en met 30 juni 2001 en de volle jaren 2002, 2003 en 2004.

III. EERSTE INLEIDING VAN DE PROCEDURE VAN ARTIKEL 88, LID 2, VAN HET VERDRAG (DOSSIER C 6/04)

- (28) De Commissie heeft de procedure van artikel 88, lid 2, van het Verdrag ten aanzien van het bepaalde in artikel 5, lid 5, van wetsbesluit nr. 268 van 30 september 2000 aangevangen omdat zij betwijfelde dat de extra accijnsvrijstelling van 17 procentpunten die glastuinders vergeleken met andere bedrijven in de landbouwsector genoten vanwege het feit dat zij hun kassen met stookolie verwarmden, verenigbaar was met de gemeenschappelijke markt. Dergelijke twijfels waren ontstaan doordat de Italiaanse autoriteiten, ondanks het be-

vel tot het verstrekken van informatie, geen gegevens ter staving van de toelaatbaarheid van de vrijstellingen volgens de concurrentieregels hadden doen toekomen (zij hadden immers geen gevolg aan het bevel gegeven). De twijfels waren bovendien versterkt door problemen omtrent de toelaatbaarheid van de accijnsvrijstellingen in het licht van de bepalingen van Richtlijn 92/81/EEG van de Raad van 19 oktober 1992 betreffende de harmonisatie van de structuur van de accijns op minerale oliën ⁽⁷⁾ en van de richtlijn waarmee deze werd opgeheven, dat wil zeggen Richtlijn 2003/96/EG van de Raad van 27 oktober 2003 tot herstructurering van de communautaire regeling voor de belasting van energieproducten en elektriciteit ⁽⁸⁾.

IV. REACTIE VAN DE ITALIAANSE AUTORITEITEN OP DE EERSTE INLEIDING VAN DE PROCEDURE VAN ARTIKEL 88, LID 2, VAN HET VERDRAG

- (29) In het schrijven van 21 juni 2004 lichtten de Italiaanse autoriteiten toe dat de accijnsvrijstellingen niet als overheidssteun mochten worden aangemerkt, maar onderzocht moesten worden binnen de werkingssfeer van artikel 8, lid 2, onder f) en van artikel 15, lid 3, van respectievelijk Richtlijn 92/81/EEG en 2003/96/EG. Naar mening van de Italiaanse autoriteiten valt de glastuinbouw onder de categorie „land- en tuinbouwwerkzaamheden”, waarvoor de lidstaten krachtens de communautaire regelgeving gehele of gedeeltelijke accijnsvrijstellingen mogen verlenen, en leidt de accijnsvrijstelling voor de glastuinbouw beslist niet tot een door belastingdifferentiatie veroorzaakte discriminatie in de land- en tuinbouwsector, omdat de betrokken bedrijven volkomen vrij zijn om tussen vollegrondteelt en glasteelt te kiezen.
- (30) Volgens de Italiaanse autoriteiten is het bestreden stelsel louter van fiscale aard en zou het in dit licht moeten worden beoordeeld ten einde plaats te maken voor een analyse in een alomvattend kader waarin alle landen van de Europese Unie worden geplaatst. Op die wijze zou men kunnen voorkomen dat het gelijkheidsbeginsel voor de lidstaten wordt aangetast door een buiten een dergelijk kader verricht onderzoek van een individuele nationale steunmaatregel. In verband met het vorenstaande verwijzen de Italiaanse autoriteiten naar het politieke akkoord dat de Raad en de Commissie ter gelegenheid van de Ecofin-Raad van 19 maart 2003 hebben gesloten, volgens welk akkoord afwijkingen van het algemene belastingstelsel of differentiatie binnen het systeem die door de aard of de algemene opzet van het belastingstelsel worden gerechtvaardigd, niet als overheidssteun worden beschouwd.
- (31) De Italiaanse autoriteiten voegen daaraan ten slotte toe dat schattingen en beschikbare gegevens hebben uitgewezen dat het betrokken stelsel „de goede werking van de interne markt niet schaadt en niet tot concurrentievervalsingen leidt” (verwijzing naar punt 24 van de considerans van Richtlijn 2003/96/EG).

⁽⁶⁾ Brief SG-Greffe (2008) D/207739.

⁽⁷⁾ PB L 316 van 31.10.1992, blz. 12.

⁽⁸⁾ PB L 283 van 31.10.2003, blz. 51.

V. OPMERKINGEN VAN DERDEN NAAR AANLEIDING VAN DE EERSTE INLEIDING VAN DE PROCEDURE VAN ARTIKEL 88, LID 2, VAN HET VERDRAG

- (32) Bij brief van 19 april 2004, geregistreerd op 21 april 2004, heeft de Commissie na de inleiding van de procedure van artikel 88, lid 2, van het Verdrag, opmerkingen van een derde belanghebbende ontvangen.
- (33) In deze brief beschrijft de derde belanghebbende de kwetsbaarheid van de markt waarin hij opereert, alsmede de problemen die verbonden zijn aan de prijsverhoging van brandstoffen die voor het verwarmen van kassen kunnen worden gebruikt. De derde belanghebbende meent dat een negatieve beschikking van de Commissie ten aanzien van de verleende vrijstelling ertoe zal leiden dat veel ondernemingen in de sector gedwongen zijn hun bedrijf te sluiten of het verbruik van brandstof voor de kasverwarming moeten terugdringen met het gevolg dat de kwaliteit van hun producten afneemt. Bovendien stelt hij dat de prijzen voor verwarmingsbrandstoffen (aardgas en stookolie) in België en Nederland 20 tot 40 procent lager zijn dan die van landbouwbrandstof in Italië en dat toepassing van de betreffende vrijstelling derhalve geen aanleiding tot concurrentievervalsing zou geven. Ten slotte merkt de schrijver van de brief op dat steeds meer ondernemingen in zijn bedrijfssector aardgas voor de kasverwarming gebruiken.

VI. TWEDE INLEIDING VAN DE PROCEDURE VAN ARTIKEL 88, LID 2, VAN HET VERDRAG (DOSSIER C 5/05)

- (34) Nadat de Commissie kennis had genomen van de gegevens die aantoonde dat de accijnsvrijstelling ten gunste van de glastuinbouwers in werkelijkheid aanzienlijk hoger was dan de vrijstelling die na de eerste inleiding van de procedure was onderzocht, heeft zij overeenkomstig artikel 88, lid 2, van het Verdrag een tweede procedure ingeleid. De twijfels die zij ten tijde van de eerste inleiding naar voren had gebracht, en die onder meer gelegen waren in het feit dat de Italiaanse autoriteiten niet tegemoet waren gekomen aan het bevel om informatie te verstrekken, waren intussen versterkt door de reactie van voormelde autoriteiten op de eerste inleiding van de procedure. De twijfels die de Commissie in het kader van de tweede inleiding van de procedure naar voren bracht, waren gebaseerd op de volgende overwegingen:

- a) de Italiaanse autoriteiten zijn van mening dat de accijnsvrijstellingen op brandstoffen, ongeacht de hoogte daarvan, niet als staatssteun moeten worden beschouwd, maar als fiscale maatregelen die gerechtvaardigd worden door de aard van het belastingstelsel waaronder deze vallen. Zij hebben echter geen argumenten ter staving van deze stelling aangevoerd;
- b) een ander argument van de Italiaanse autoriteiten is dat de accijnsvrijstelling de mededinging niet verstoort

omdat glastuinders vrij gebruik van de vrijstelling kunnen maken wanneer zij onder glas telen. Dit argument is discutabel omdat de vrijstelling niet zozeer was bedoeld als een stimulans om op glasteelt over te gaan, maar om de financiële druk van de productiekosten in bestaande glastuinbouwbedrijven te ontlasten.

- c) ten aanzien van het aspect van de concurrentievervalsing, stellen de Italiaanse autoriteiten bovendien dat de officiële gegevens waarover zij beschikken, uitwijzen dat de gehele accijnsvrijstelling voor glastuinders de mededinging niet verstoort. De Commissie vraagt zich af waarop dit argument gestoeld is: immers, in het per telex toegezonden antwoord dat op 10 juni 2004 bij de diensten van de Commissie is ingekomen (zie overweging 14), maken zij kenbaar geen precieze gegevens te kunnen verstrekken over de bedragen die de glastuinders dankzij de volledige vrijstelling hebben kunnen besparen;
- d) bij het aanvoeren van de stelling dat er geen sprake was van overheidssteun, hebben de Italiaanse autoriteiten nagelaten te vermelden welke concurrentieregel naar hun oordeel wel de verenigbaarheid van een gehele accijnsvrijstelling met de gemeenschapsmarkt rechtvaardigt;
- e) het is niet uitgesloten dat met de verleende vrijstellingen de richtlijnen 92/81/EEG en 2003/96/EG geschonden zijn.

VII. REACTIE VAN DE ITALIAANSE AUTORITEITEN OP DE TWEDE INLEIDING VAN DE PROCEDURE VAN ARTIKEL 88, LID 2, VAN HET VERDRAG

- (35) Bij brief van 21 februari 2005 hebben de Italiaanse autoriteiten met name gesteld dat de tweede procedure betrekking had op vrijwel dezelfde hoofdkwesties als die bij de eerste inleiding van de procedure aan de orde werden gesteld en dat zij de opmerkingen van het antwoord op de eerste procedure wensten te handhaven. Bovendien hebben zij hun antwoord als volgt aangevuld:
- a) een door de lidstaten ingevoerde aanpassing van accijnzen is geen overheidssteun in de zin van artikel 87, lid 1, van het Verdrag. De conclusies van de Ecofin-Raad van 19 maart 2003, volgens welke afwijkingen van het algemene belastingstelsel of differentiatie binnen het systeem op basis van de aard of de algemene opzet van het belastingstelsel niet als overheidssteun worden aangemerkt, zijn bepalend voor de prioriteit van de bevoegdheid van de financiële autoriteiten van de Gemeenschap. Zij zouden laatstgenoemde autoriteiten dan ook op eerste verzoek gegevens over de aard of de algemene opzet van het stelsel hebben verstrekt;

b) de uitdrukking „onverminderd andere communautaire bepalingen” van artikel 15, lid 1, van Richtlijn 2003/96/EG mag niet worden geïnterpreteerd in de zin dat de artikelen 87 en 88 van het Verdrag toepassing vinden op alle maatregelen tot verlaging of vrijstelling van accijnzen. Immers, indien de communautaire wetgever alle maatregelen tot accijnsaanpassing aan de bepalingen van de artikelen 87 en 88 van het Verdrag had willen onderwerpen, dan zou dit voornemen tot uitdrukking zijn gebracht door een specifieke verwijzing naar die artikelen op te nemen, volgens het fundamentele beginsel voor de interpretatie van de wet „lex ubi volui dixit”. Wanneer de wetgever in welk communautair voorschrift dan ook bepaalde maatregelen wil onderwerpen aan de regels voor staatssteun, dan wordt dit duidelijk aangegeven en niet door middel van een algemene formulering als „onverminderd andere communautaire bepalingen”. Bovendien is een duidelijke en expliciete formule een absolute vereiste omdat de kwalificatie „overheidssteun inhoudend” dan wel „geen overheidssteun inhoudend” van significante betekenis is voor de aard, de uitvoeringswijze en de geldigheidsduur van een maatregel;

c) het feit dat de maatregel de goede werking van de interne markt niet schaadt en niet tot concurrentievervalsingen leidt is een objectief feit; dientengevolge zijn de besparingen die de producenten dankzij de maatregel hebben kunnen realiseren, niet relevant.

VIII. ANTWOORD VAN DE ITALIAANSE AUTORITEITEN OP HET BEVEL TOT HET VERSTREKKEN VAN INFORMATIE VAN 5 DECEMBER 2008

(36) Bij brief van 5 februari 2009 zijn de Italiaanse autoriteiten met name teruggekomen op het argument ter zake van de verenigbaarheid van de steun met de bepalingen van Richtlijn 92/81/EEG, dat naar hun oordeel niet voldoende duidelijkheid biedt over de kwestie van de verenigbaarheid van de accijnsvrijstellingen of -verlagingen met de mededingingswetgeving.

(37) In de uiteenzetting van hun standpunt verwijzen zij naar artikel 8 van de richtlijn dat luidt: „onverminderd andere communautaire bepalingen mogen de lidstaten geheel of gedeeltelijk vrijstelling of verlaging verlenen van de accijns op minerale oliën die onder belastingcontrole worden gebruikt [...] uitsluitend voor land- en tuinbouwwerkzaamheden, en in de bosbouw...”.

(38) Volgens de Italiaanse autoriteiten dient de in dat artikel gebruikte uitdrukking „onverminderd” niet ter bekrachtiging van de plicht om de Europese concurrentieregels in acht te nemen, wat wel het geval is in artikel 26 van Richtlijn 2003/96/EG. Zij stellen dat indien beide richtlijnen in dezelfde plicht zouden voorzien, de communautaire wetgever geen reden zou hebben gehad om bij artikel 26 van Richtlijn 2003/96/EG een explicietere be-

paling te geven. De conclusie van de Italiaanse autoriteiten luidt derhalve dat de lidstaten met inachtneming van het bepaalde in artikel 8 van Richtlijn 92/81/EEG gerechtigd waren accijnsvrijstellingen of -verlagingen in de tuinbouwsector toe te passen.

(39) De Italiaanse autoriteiten onderstrepen voorts dat de toepassing van Richtlijn 92/81/EEG en derhalve ook Richtlijn 2003/96/EG feitelijk leidt tot concurrentievervalsing op de interne markt, omdat de voorziene verlagingen of vrijstellingen voordelig werken voor financieel meer draagkrachtige lidstaten die in staat zijn om accijnsverlagingen uniform in de hele landbouwsector toe te passen. Aangezien Italië over minder financiële middelen beschikt, heeft zij besloten de tegemoetkoming uitsluitend aan glastuinders te verlenen omdat de maatregel van accijnsverlaging en accijnsvrijstelling is getroffen in een crisissituatie die veroorzaakt is door de stijging van de prijs van verwarmingsbrandstoffen. Ten aanzien daarvan wijzen de Italiaanse autoriteiten erop dat de Commissie niet bevoegd is de voorkeurskeuzes van een lidstaat te sturen.

(40) Met betrekking tot de eventuele toepasbaarheid van de communautaire kaderregeling inzake staatssteun ten behoeve van het milieu (zie overweging 20) stellen de Italiaanse autoriteiten dat de verleende accijnsverlagingen overeenstemmen met de voorschriften van die regelgeving en derhalve in aanmerking komen voor de daarin voorziene uitzonderingen, omdat er naar hun mening sprake is van bestaande heffingen als bedoeld in punt 51.2 van de kaderregeling. Ten aanzien van bestaande heffingen bepaalt dat punt dat exploitatiesubsidies in de vorm van verlagingen of vrijstellingen zijn toegestaan wanneer tegelijkertijd is voldaan aan de beide onderstaande verplichtingen:

— de betreffende heffing moet een aanzienlijke positieve bijdrage leveren aan de milieubescherming;

— de uitzonderingen ten behoeve van de begunstigde ondernemingen moeten reeds vaststaan op het moment dat de heffing wordt ingevoerd of moeten een noodzakelijke ingreep vormen, die voortkomt uit wezenlijke economische veranderingen die ondernemingen in een zeer moeilijke concurrentiepositie brengen. In het laatste geval mag het bedrag waarmee de heffing wordt verminderd niet hoger liggen dan de toename van de lasten als gevolg van de economische situatie. Wanneer de toegenomen last wegvalt, dan moet ook de heffingskorting worden stopgezet.

(41) Volgens de Italiaanse autoriteiten mogen accijnzen op landbouwbrandstoffen, en met name die op stookolie, als milieubelasting (*ecotasse*) worden beschouwd en hebben ze een positief effect op het milieu omdat de producenten worden gestimuleerd het brandstofverbruik terug te dringen.

(42) Met betrekking tot de kaderregeling milieu en met name punt 51.2, onder b), ingevolge welke uitzonderingen ten behoeve van de begunstigde ondernemingen reeds moeten vaststaan op het moment dat de heffing wordt ingevoerd [...], verwijzen de Italiaanse autoriteiten naar beschikking C(2005) 4436 van de Commissie van 7 december 2005. Krachtens die beschikking „hadden de desbetreffende accijnzen bij de aanvang misschien geen uitdrukkelijke milieudoelstelling en werd tot de accijnsvrijstelling [...] beslist, ruim vóór het milieusteunkader van 2001 van toepassing werd. Daarom kan de situatie worden onderzocht als werd daartoe beslist op het tijdstip dat de accijnzen werden vastgesteld. Bijgevolg kunnen, overeenkomstig punt 51.2 van het milieusteunkader, de bepalingen van punt 51.1 worden toegepast op de in deze beschikking te onderzoeken vrijstellingen.” De Italiaanse autoriteiten voegen daaraan toe dat de accijnsvrijstellingen werden ingevoerd naar aanleiding van wezenlijke economische veranderingen (met name een aanzienlijke stijging van de olieprijs) die glastelers in een zeer moeilijke concurrentiepositie ten opzichte van volgrondtelers hebben gebracht en de autoriteiten in andere landen ertoe hebben gebracht te voorzien in maatregelen ten behoeve van de glastuinbouw en de visserijsector. Zij brengen naar voren dat de prijs van stookolie in de betrokken periode het onderstaande verloop heeft gehad: + 37 % in de periode 1999-2000, + 26 % in de periode 1999-2001 en + 26 % in de periode 1999-2002. De prijsstructuur daarentegen was als volgt (uitgedrukt als jaargemiddelde in EUR/liter):

(EUR/l)

	Kale brandstofprijs	Heffingen	Consumentenprijs
1999	0,217	0,524	0,741
2000	0,342	0,523	0,865
2001	0,317	0,504	0,821
2002	0,292	0,542	0,834
2003	0,314	0,547	0,861
2004	0,354	0,555	0,909

(43) De Italiaanse autoriteiten merken overigens op dat wanneer punt 51 van de kaderregeling toepassing vindt, de bedrijven in elk geval een deel van de heffing verschuldigd zijn. Zij menen dat de door Italië getroffen maatregel verenigbaar kan zijn indien de begunstigde het op Gemeenschapsniveau vastgestelde minimumtarief betalen (welk minimum volgens de autoriteiten 13 EUR/1 000 kg in de periode 2000-2003 en daarna 21 EUR/1 000 kg bedroeg).

(44) Ten slotte vermelden de Italiaanse autoriteiten ten aanzien van het totale bedrag aan verleende steun dat de cijfers die in de verschillende nationale begrotingswetten voorkomen, op het verwachte verbruik van verwarmingsbrandstoffen gebaseerde schattingen zijn en eerder in het kader van een begroting van de inkomstenderving moeten worden geïnterpreteerd dan als een toewijzing van overheidsmiddelen. Zij achten het moeilijk om op voor-

hand de financiële voordelen voor elke producent vast te stellen omdat het belastingssysteem wordt beheerd door de regio's, de provincies en zelfs door de afzonderlijke gemeenten. De cijfers zullen kenbaar worden gemaakt zodra ze beschikbaar zijn.

IX. DE BRIEF VAN 18 MEI 2009

(45) In deze brief bevestigen de Italiaanse autoriteiten bovenal dat de accijnzen bestaande heffingen zijn en dat ze, om de reeds in overweging 42 vermelde redenen, uit hoofde daarvan in aanmerking komen voor de uitzonderingen waarin de communautaire kaderregeling voor staatssteun ten behoeve van het milieu voorziet.

(46) Dit argument wordt gevolgd door een geactualiseerde versie van de onder overweging 42 van deze motivatie weergegeven tabel (de kolom van de heffingen is onderverdeeld in accijnzen en btw). Op grond van de nieuwe tabel was de prijsstructuur in de onderzochte periode als volgt (dit keer zijn de gegevens uitgedrukt in EUR/1 000 liter):

(EUR/1 000 l)

	Kale brandstofprijs	Btw	Accijnzen	Consumentenprijs
1999	219,83	123,5	397,67	741
2000	344,35	144,1	375,92	864,33
2001	313,4	136,7	370,11	820,22
2002	293,31	139,7	405,24	838,26
2003	314,37	143,5	403,21	861,1
2004	355,01	151,6	403,21	909,86

(47) De Italiaanse autoriteiten wijzen erop dat de consumentenprijzen voor stookolie in de periode van 1999 tot en met 2004, afgezien van een lichte daling tussen 2000 en 2001, alleen maar zijn toegenomen en vervolgen hun betoog met een herhaling van de argumenten die reeds in de overwegingen 42 en 43 zijn toegelicht.

(48) Met betrekking tot de rechtvaardiging van de steunmaatregel in het licht van het Italiaanse belastingssysteem preciseren de Italiaanse autoriteiten dat de hoeveelheden van heffing vrijgestelde brandstof zijn onderverdeeld op basis van de teeltoppervlakte, de kwaliteit van de culturen en werkelijk gebruikte landbouwuitrusting. Derhalve mag ervan worden uitgegaan dat de vrijstelling is berekend aan de hand van het bedrijfstype en, wanneer er sprake is van glastuinbouw, volgens het proportionaliteitsbeginsel omdat dit cultuurtype afhankelijk is van stookolie en de productievoorwaarden daarvan volkomen verschillen van die van culturen in de volle grond. Bovendien heeft de vrijstelling geen gunstige uitwerking op één enkel product aangezien ze voor alle kasproducties geldt en omdat er in de hele landbouwsector glasteelt wordt gebezigd.

- (49) Ten aanzien van de toepassing van artikel 87, lid 1, van het Verdrag in algemene zin, stellen de Italiaanse autoriteiten dat er geen sprake is van de in dat lid vermelde voorwaarden omdat de vrijstellingen niet selectief zijn, noch de concurrentie vervalsen.
- (50) Wat de selectiviteit betreft, verwijzen zij naar het arrest van het Gerecht van eerste aanleg in de zaak T-233/04⁽⁹⁾. In deze zaak heeft het Gerecht als volgt geoordeeld (overweging 86): „Voor de toepassing van artikel 87 EG is niet van belang of de situatie van de veronderstelde begunstigde van de maatregel vergeleken met de eerdere rechtssituatie beter of slechter is geworden of juist niet is gewijzigd in de loop van de tijd. Er hoeft alleen te worden vastgesteld of een overheidsmaatregel binnen het kader van een bepaalde rechtsregeling „bepaalde ondernemingen of bepaalde producties” in de zin van artikel 87, lid 1, EG kan begunstigen ten opzichte van andere ondernemingen die zich in een feitelijk en juridisch vergelijkbare situatie bevinden, gelet op de doelstelling van de betrokken maatregel.”
- (51) Volgens de Italiaanse autoriteiten leidt de vrijstelling voor stookolie die in een beschermde omgeving ten behoeve van de teelt van landbouwproducten wordt gebruikt, beslist niet tot een onderscheid tussen ondernemingen die feitelijk en rechtens in dezelfde situatie verkeren, noch tot een onderscheid tussen producten, omdat alle ondernemingen, ongeacht de goederen die zij produceren, voor vrijstelling in aanmerking komen wanneer zij hun kassen door middel van stookolie verwarmen.
- (52) Ten aanzien van de mogelijke concurrentievervalsing, verwijzen de Italiaanse naar overweging 43 van beschikking C(2008) 1105 van de Commissie: „De doelstellingen van de bij artikel 8, lid 2, van Richtlijn 92/81/EEG voorziene volledige en gedeeltelijke vrijstellingen zijn dezelfde als die van de maatregelen als vermeld in Richtlijn 2003/96/EG en hebben een vrij lage draagwijdte; derhalve mag men stellen dat het niet aannemelijk is dat ze concurrentievervalsing in de hand werken.”
- (53) De Italiaanse autoriteiten voegen daaraan bovendien toe dat de Commissie in overweging 32 van voormelde beschikking stelt dat dit type maatregelen ten aanzien van brandstoffen die voor de primaire landbouwproductie worden gebruikt, de concurrentie niet vervalsen vanwege de geringe omvang van de landbouwbedrijven in de Europese Unie (meer dan 60 % van de bedrijven hebben een geëxploiteerde landbouwoppervlakte van minder dan 5 hectare). Uitgaande van deze overweging onderstrepen zij dat het op grond van bovenvermeld criterium niet voor de hand ligt dat de betreffende vrijstellingen tot concurrentievervalsing leiden omdat ongeveer 80 % van de Italiaanse landbouwbedrijven over minder dan 5 hectare geëxploiteerde landbouwoppervlakte beschikt.
- (54) Een ander argument van de Italiaanse autoriteiten is dat er voor het verwarmen van 1 m³ kas slechts 2 liter stookolie nodig is. Bovendien heeft een studie van de *Ente nazionale per la meccanizzazione agricola* (Nationale instelling voor landbouwmechanisatie, *Enama*) over het stookolieverbruik in 14 van de 20 Italiaanse regio's uitgewezen dat de voor kassen gebruikte stookolie (167 436 001 liter) slechts 11,77 % uitmaakt van het totale verbruik van landbouwstookolie in 2002 en 10,67 % van dat in 2003.
- (55) Na deze toelichting op hun stelling dat de betreffende vrijstellingen geen steunelementen in de zin van artikel 87, lid 1, van het Verdrag bevatten, bevestigen de Italiaanse autoriteiten de horizontale aard van de vrijstellingen, wijzen zij nogmaals op het feit dat deze toegankelijk zijn voor alle landbouwproducenten die glastuinbouw willen beoefenen en onderstrepen zij dat het non-discriminatiecriterium om redenen van gewettigd vertrouwen en rechtszekerheid niet met terugwerkende kracht kan worden toegepast.

X. BEOORDELING

- (56) Deze beschikking heeft betrekking op het verschil tussen de accijnsvrijstellingen voor stookolie voor kasverwarming enerzijds en de accijnsvrijstellingen voor gewone diesel anderzijds.
- (57) Rekening houdend met de argumenten die de Italiaanse autoriteiten in de antwoorden op de inleidingen van de procedure hebben aangevoerd, moet in de eerste plaats worden onderzocht of het heffingsstelsel steunelementen in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag bevat.
- (58) Overeenkomstig artikel 87, lid 1, van het EG-verdrag zijn steunmaatregelen van de staten of in welke vorm dan ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt, voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt.
- (59) Deze definitie kan voor het aan onderzoek onderworpen stelsel worden gehanteerd, niet alleen omdat het met overheidsmiddelen wordt gefinancierd (door het verlenen van accijnsvrijstellingen ziet de staat af van bepaalde inkomsten waarover zij zonder het stelsel wel had kunnen beschikken), maar ook omdat het bepaalde ondernemingen begunstigt (bedrijven in de landbouwsector en, binnen deze sector, bedrijven die de glasteelt beoefenen). Gelet op de positie die Italië in de glastuinbouw inneemt, kan het stelsel het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloeden en de concurrentie vervalsen (Italië was, bijvoorbeeld, in de jaren 2000 en 2003 het tweede productieland in de Unie in termen van teeltoppervlakte bestemd voor de glasteelt van verse groenten, in 2000 en 2001 was Italië de grootste groenteproducent van de Unie en in de periode waarvoor de procedures werden ingeleid, was Italië het tweede Europese land in termen van voor de glasteelt gebruikte oppervlakte).

⁽⁹⁾ Gerecht van eerste aanleg, arrest van 10 april 2008, zaak T-233/04, *Nederland vs Commissie*, Jurispr. blz. II-00591.

- (60) Tijdens het onderzoek van het dossier hebben de Italiaanse autoriteiten tot staving van hun stelling dat het stelsel geen steunelementen bevat, een reeks argumenten naar voren gebracht:
- op grond van het politieke akkoord van de Raad en de Commissie ter gelegenheid van de Ecofin-Raad van 19 maart 2003 worden afwijkingen van het algemene belastingstelsel of differentiatie binnen het systeem op basis van de aard of de algemene opzet van het belastingstelsel niet als overheidssteun aangemerkt. Bovendien liggen de vrijstellingen in Italië in lijn met de logica van het Italiaanse belastingstelsel, omdat ze voor alle kasproducties gelden en omdat de hoeveelheden van accijns vrijgestelde brandstof aan de hand van het bedrijfstype zijn onderverdeeld;
  - schattingen en beschikbare gegevens wijzen uit dat het stelsel in kwestie „de goede werking van de interne markt niet schaadt en niet tot concurrentievervalsingen leidt” (zie de overwegingen 30 en 31);
  - de vrijstellingen zijn niet selectief en kunnen de concurrentie niet vervalsen.
- (61) In de eerste plaats moet worden onderstreept dat geen enkel politiek akkoord de in het Verdrag opgenomen objectieve definitie van het begrip steun kan wijzigen.
- (62) Ten aanzien van het argument dat de vrijstellingen gerechtvaardigd zouden zijn op basis van de aard of de algemene opzet van het belastingstelsel, is de Commissie van oordeel dat specifieke accijnsvrijstellingen voor een bepaalde productie (in dit geval de glasteelt die hogere vrijstellingen ten opzichte van de vollegrondsteelt heeft genoten) niet als zijnde gerechtvaardigd door de aard en de algemene opzet van het belastingstelsel kunnen worden beschouwd wanneer de lidstaten uit hoofde van het Gemeenschapsrecht in beginsel verplicht zijn accijnzen op minerale oliën te heffen⁽¹⁰⁾. Dezelfde overweging geldt wanneer het Gemeenschapsrecht de verlening van dergelijke vrijstellingen niet voorschrijft. Het argument dat de vrijstellingen voor alle kasproducties zouden gelden, doet in dit geval niet ter zake omdat hele takken van de landbouwproductie lagere dan de aan de glastuinders verleende vrijstellingen ontvangen hebben en als er, zoals de Italiaanse autoriteiten beweren, een onderverdeling van de hoeveelheden vrijgestelde brandstof naar bedrijfstype heeft plaatsgevonden, had de vrijstelling volgens de logica van het belastingstelsel gelijk moeten zijn voor alle bedrijven die gebruik van stookolie maken.
- (63) De kwestie van de selectiviteit is reeds besproken in overweging 58 van deze motivatie. Ten aanzien van de verwijzing naar het arrest in de zaak T233-04, constateert de Commissie in het licht van de overwegingen 25 en 26 van deze motivatie dat, ondanks het feit dat landbouwbedrijven die stookolie gebruiken in aanmerking kwamen voor vrijstellingen, de glastuinders hoe dan ook veel hogere vrijstellingen hebben genoten. Alle bedrijven bevonden zich feitelijk beschouwd in de dezelfde situatie aangezien zij stookolie voor de productie gebruikten en derhalve ongeacht hun juridische status belang hadden bij dezelfde, in deze beschikking behandelde maatregel (het terugdringen van de gevolgen van de prijsstijging van olieproducten). Het gegeven dat in eenzelfde situatie enkelen gebruik hebben kunnen maken van hogere vrijstellingen dan anderen, toont aan dat er binnen het stelsel een selectiviteits-element aanwezig was.
- (64) De Commissie verwierpt de argumenten van de Italiaanse autoriteiten volgens welke het stelsel de goede werking van de interne markt niet schaadt en niet tot concurrentievervalsingen leidt. Immers:
- in de beschikking waarnaar de Italiaanse autoriteiten in overweging 52 van de motivatie verwijzen, wordt geconcludeerd dat het mogelijk is dat staatssteun op basis van de uitzondering van artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag wordt goedgekeurd. Men kan zich echter niet op een dergelijke uitzondering beroepen om aan te tonen dat het stelsel in kwestie geen steunelementen bevat (deze overweging geldt tevens voor het argument van de Italiaanse autoriteiten dat in overweging 53 van deze motivatie wordt toegelicht).
  - de gegevens in overweging 54 van deze motivatie zijn niet volledig (14 van de 20 regio's) en niets wijst erop dat deze informatie representatief is: er kan immers niet worden vastgesteld dat de Regio's waarover gegevens worden verstrekt, dezelfde zijn als die waarin op een grotere schaal glastuinbouw voorkomt. Bovendien tonen de gegevens over het verbruik in de landbouwsector vooral aan dat de landbouwproductie gebaat is bij het gebruik van stookolie. In elk geval is het zo dat wanneer financiële steun de positie van een onderneming ten opzichte van andere concurrerende ondernemingen in het intracommunautaire handelsverkeer versterkt, dit handelsverkeer moet worden geacht door de steun te worden beïnvloed⁽¹¹⁾. Hiervan is sprake in het onderhavige geval: de verleende vrijstelling bevoordeelt Italiaanse ondernemingen die landbouwproducten onder glas telen ten opzichte van in andere lidstaten gevestigde ondernemingen van de betrokken sector.
- (65) In hun reactie op de eerste inleiding van de procedure stelden de Italiaanse autoriteiten tevens dat de steunmaatregel in kwestie geen staatssteun was, maar moest worden beoordeeld in het licht van de bepalingen van de Richtlijnen 92/81/EEG en 2003/96/EG. Deze conclusie was gestoeld op het argument dat er geen sprake van staatssteun zou zijn vanwege het simpele feit dat een Europese richtlijn voorziet in de mogelijkheid om hefingsvrijstellingen te verlenen. Het desbetreffende argument werd opnieuw naar voren gebracht in het antwoord op het hen toegezonden bevel om informatie te verstrekken.

⁽¹⁰⁾ Zie Beschikking 2006/323/EG van de Commissie (PB L 119 van 4.5.2006, blz. 12).

⁽¹¹⁾ HvJEG, vonnis 17 september 1980, zaak 730/79, *Philip Morris Holland vs Commissie*, Jurispr. 1980, blz. ECR 2671.

- (66) De Commissie kan deze overtuiging niet delen. In de zesde overweging van Richtlijn 92/81/EEG wordt namelijk bepaald dat de lidstaten op facultatieve basis bepaalde andere vrijstellingen [...] mogen toepassen [...], mits dit geen verstoring van de mededinging tot gevolg heeft. Artikel 8, lid 2, van voormelde richtlijn bepaalt bovendien dat de lidstaten „onverminderd andere communautaire bepalingen” gehele of gedeeltelijke vrijstellingen of verlagingen mogen toepassen. Onder verwijzing naar het mogelijke gevaar van verstoring van de mededinging, sluit Richtlijn 92/81/EEG niet uit dat dergelijke vrijstellingen als staatssteun kunnen fungeren. Gewezen moet worden op het feit dat de bevoegdheden van de Commissie op het gebied van staatssteun rechtstreeks van het Verdrag zijn afgeleid en dat deze bevoegdheden niet mogen worden beperkt door een richtlijn die op de harmonisatie van een heffing in Europees verband is gericht.
- (67) Bovendien is in de overwegingen 15 en 24 van Richtlijn 2003/96/EG vastgesteld dat maatregelen waarmee gedifferentieerde nationale belastingniveaus tot stand worden gebracht, ter voorkoming van concurrentievervalsing moeten overeenstemmen met de regels van de interne markt en de mededinging. De verplichting om de mededingingsregels toe te passen wordt bekrachtigd door artikel 26 van voormelde richtlijn, die de aandacht vestigt op het feit dat dergelijke maatregelen als staatssteun kunnen worden aangemerkt en in dat geval krachtens artikel 88, lid 3, van het EG-verdrag moeten worden aangemeld. Voormeld artikel bepaalt uitdrukkelijk dat de verplichting om de Commissie uit hoofde van de richtlijn in kennis te stellen, de lidstaten niet ontslaat van de meldingsplicht uit hoofde van artikel 88, lid 3, van het Verdrag.
- (68) Ten slotte bevestigen de Italiaanse autoriteiten zelf (zie overweging 39 van deze motivering) dat de toepassing van vrijstellingen concurrentievervalsing in de hand werkt, een kenmerkend element van staatssteun als bedoeld in artikel 87, lid 1, van het Verdrag.
- (69) In het licht van al deze overwegingen concludeert de Commissie dat de accijnsvrijstellingen die in het kader van het onderzochte heffingsstelsel zijn toegepast, als staatssteun in de zin van artikel 87, lid 1, van het Verdrag moeten worden beschouwd.
- (70) Desalniettemin kunnen dergelijke maatregelen in de gevallen als vermeld in artikel 87, leden 2 en 3, van het Verdrag, bij wijze van uitzondering verenigbaar zijn met de interne markt.
- (71) De in artikel 87, lid 2, van het Verdrag voorziene afwijkingen voor steunmaatregelen van sociale aard aan individuele verbruikers, voor steunmaatregelen tot herstel van de schade veroorzaakt door natuurrampen of andere buitengewone gebeurtenissen en voor steunmaatregelen aan de economie van bepaalde streken van de Bondsrepubliek Duitsland zijn, ongeacht de begunstigden van stelsel, niet van toepassing op de onderhavige steunregeling.
- (72) De Commissie is van mening dat de afwijkingen van artikel 87, lid 3, onder a) van het Verdrag met betrekking tot de ontwikkeling van bepaalde streken, geen toepassing vinden in het onderzochte stelsel omdat het geen steunmaatregelen bevat ter bevordering van de economische ontwikkeling van streken waarin de levensstandaard abnormaal laag is of waar een ernstig gebrek aan werkgelegenheid heerst.
- (73) Ten aanzien van de afwijking van artikel 87, lid 3, onder b), van het Verdrag is het voldoende op te merken dat het betrokken belastingstelsel geen belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang is, noch gericht is op de opheffing van een ernstige verstoring in de Italiaanse economie. Bovendien is de steunmaatregel ook niet bestemd om de cultuur en de instandhouding van het culturele erfgoed te bevorderen in de zin van artikel 87, lid 3, onder d) van het Verdrag.
- (74) Dientengevolge is de enige afwijking waarop men zich kan beroepen, de uitzonderingsbepaling van artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag, volgens welke steunmaatregelen verenigbaar met de gemeenschappelijke markt worden geacht indien deze erop zijn gericht de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid of van bepaalde regionale economieën te vergemakkelijken, mits de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt daardoor niet zodanig worden veranderd dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad.
- (75) Aangezien de steunmaatregelen van het betrokken stelsel niet zijn aangemeld, moet de verenigbaarheid daarvan met de gemeenschappelijke markt, in overeenstemming met de Mededeling van de Commissie betreffende de vaststelling van regels voor de beoordeling van onrechtmatig verleende staatssteun, worden getoetst aan de bepalingen die van kracht waren op het ogenblik waarop de steun werd verleend⁽¹²⁾.
- (76) Ondanks het feit dat overweging 172 van de nieuwe Communautaire richtsnoeren voor staatssteun in de landbouw- en bosbouwsector 2007-2013⁽¹³⁾ onrechtmatige staatssteun die na de inwerkingtreding van Richtlijn 2003/96/EG is verleend als verenigbaar met artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag aanmerkt, geldt een dergelijke bepaling uitsluitend indien aan alle relevante bepalingen van de Richtlijn is voldaan en er binnen de landbouw geen belastingdifferentiatie is toegepast. Dezelfde overweging geldt voor onrechtmatige steun die op grond van Richtlijn 92/81/EEG is verleend.
- (77) Overeenkomstig artikel 1, lid 1, van Richtlijn 92/81/EEG „heffen de lidstaten een geharmoniseerde accijns op minerale oliën overeenkomstig deze richtlijn”. In het tweede lid van voormeld artikel wordt gepreciseerd dat de lidstaten hun tarieven vaststellen overeenkomstig Richtlijn 92/82/EEG van de Raad van 19 oktober 1992 betreffende de onderlinge aanpassing van de accijnstarieven voor minerale oliën⁽¹⁴⁾.

⁽¹²⁾ PB C 119 van 22.5.2002, blz. 22.

⁽¹³⁾ PB C 319 van 27.12.2006, blz. 1.

⁽¹⁴⁾ PB L 316 van 31.10.1992, blz. 19. Het bedrag van de accijnzen op stookolie voor de verwarming van kassen is in overweging 43 vermeld.

- (78) Richtlijn 92/82/EEG bepaalt in artikel 5, lid 2, dat de accijns op gasolie ten minste 18 ECU per 1 000 liter bedraagt, indien de gasolie dient als brandstof voor stationaire motoren, installaties en machines die gebruikt worden in de bouw, de weg- en waterbouw en voor openbare werken of voor voertuigen die door hun bestemming buiten de openbare weg worden gebruikt of waarvoor geen vergunning is verleend voor overwegend gebruik op de openbare weg.
- (79) Artikel 2, lid 2, van Richtlijn 92/81/EEG bepaalt dat „minerale oliën waarvoor in Richtlijn 92/82/EEG geen accijnstarief is bepaald, zijn aan accijns onderworpen indien zij zijn bestemd voor gebruik, worden aangeboden voor verkoop of worden gebruikt als brandstof voor verwarming of als motorbrandstof. Het toe te passen tarief wordt, naar gelang van het gebruik, vastgesteld op het tarief voor de gelijkwaardige brandstof voor verwarming of motorbrandstof” (het door de Italiaanse autoriteiten in overweging 43 van deze motivatie aangegeven bedrag van 13 EUR, is het tarief voor gelijkwaardige brandstof voor verwarming of motorbrandstof of, in andere woorden, de accijns voor zware stookolie die bij artikel 6 van voormelde richtlijn is vastgesteld op 13 EUR per 1 000 kg).
- (80) In artikel 8, lid 2, van Richtlijn 92/81/EEG wordt evenwel het volgende gesteld: „onverminderd andere communautaire bepalingen mogen de lidstaten geheel of gedeeltelijk vrijstelling of verlaging verlenen van de accijns op minerale oliën die onder belastingcontrole worden gebruikt [...] uitsluitend voor land- en tuinbouwwerkzaamheden, en in de bosbouw en de zoetwatervisteelt”.
- (81) Krachtens Richtlijn 2003/96/EG, die vanaf 1 januari 2004 van toepassing is ⁽¹⁵⁾, wordt het minimumbelastingniveau voor stookolie vastgesteld op 21 EUR per 1 000 liter (artikel 9 van de richtlijn gecombineerd met tabel C van bijlage I bij die richtlijn). Artikel 15, lid 3, van de eerder genoemde richtlijn bevat bovendien een bepaling die sterke overeenkomsten vertoont met die van artikel 8, lid 2, van Richtlijn 92/81/EEG aangezien het bepaalt dat „de lidstaten een tot een nultarief verlaagd belastingniveau toepassen op energieproducten en elektriciteit die worden gebruikt voor de landbouw, de tuinbouw, de visteelt en de bosbouw”.
- (82) Het was derhalve onmogelijk om op grond van beide voormelde richtlijnen gehele accijnsvrijstellingen te verlenen. Vanwege het feit dat de onderzochte steunregeling een differentiatie binnen de accijnsvrijstellingen ten gunste van bepaalde landbouwbedrijven invoert, mag deze in het licht van punt 172 van de communautaire richtsnoeren voor staatssteun in de landbouw- en bosbouwsector 2007-2013 niet als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt worden aangemerkt ⁽¹⁶⁾.
- (83) In de hele periode waarop de twee tegen de accijnsvrijstellingen ingeleide procedures betrekking hebben (van 3 oktober 2000 tot en met 31 december 2004 — zie de overwegingen 25 en 27), waren staatssteunmaatregelen onderworpen aan de communautaire richtsnoeren voor staatssteun in de landbouwsector ⁽¹⁷⁾ (hierna „de landbouwrichtsnoeren van 2000”).
- (84) De Commissie is tot de bevinding gekomen dat de steunmaatregelen gezien de aard daarvan (volledige accijnsvrijstelling) moeten worden aangemerkt als eenzijdige staatssteun, die louter bedoeld is om de financiële situatie van de producenten te verbeteren en op geen enkele wijze bijdraagt tot de ontwikkeling van de sector. Een dergelijke bevinding berust op het feit dat de Italiaanse autoriteiten in de door hen verstrekte aanvullende informatie toelichten dat de reden voor de steunregeling gelegen is de stijging van de olieprijzen (zie overweging 39 van deze motivatie).
- (85) Krachtens punt 3.5 van de landbouwrichtsnoeren van 2000, wordt dergelijke steun als exploitatiesteun beschouwd die met de gemeenschappelijke markt onverenigbaar is.
- (86) Punt 5.5 van de landbouwrichtsnoeren van 2000 voorziet echter in een uitzondering op de bepalingen van voormeld punt 3.5 wanneer er sprake is van exploitatiesteun op milieugebied.
- (87) Het specifieke geval van gehele of gedeeltelijke vrijstellingen van milieueffingen wordt met name behandeld in punt 5.5.4 van de landbouwrichtsnoeren van 2000. In dat punt van de richtsnoeren stelt de Commissie, nadat zij enkele punten van voorbehoud heeft geformuleerd, dat dergelijke steunmaatregelen kunnen worden toegelaten indien alle onderstaande voorwaarden bestaan:
- het gaat om tijdelijke en degressieve steun die gedurende maximaal vijf jaar wordt verleend;
  - er kan worden aangetoond dat de steun noodzakelijk is om een verlies aan internationaal concurrentievermogen te compenseren;
  - de steunregeling is een echte stimulans om het gebruik van de betrokken productiemiddelen te verminderen.
- (88) In het onderhavige geval acht de Commissie de steun niet degressief omdat de verschillende artikelen van de nationale begrotingswetten waarin de accijnsvrijstellingen zijn opgenomen, uitwijzen dat de vrijstelling tot en met 31 december 2000 gedeeltelijk is en dat vervolgens in elke in overweging 27 van deze motivatie opgegeven periode een gehele vrijstelling is toegepast. De steun was bovendien niet tijdelijk omdat de vrijstellingen, afgezien van het tweede semester van 2001, gedurende de hele getoetste periode permanent van kracht zijn geweest. De Italiaanse autoriteiten mogen dan wel hebben verwezen naar een zeer moeilijke concurrentiepositie (zie overweging 42 hierboven), maar hebben geen gegevens verstrekt die een verlies aan concurrentievermogen aantonen. Daarbij komt het onwaarschijnlijk voor dat een vrijstellingssysteem dat brandstoffen per definitie minder duur maakt, de begunstigen stimuleert om het gebruik van de betreffende productiemiddelen te verminderen (ongeacht of het gaat om kassen of, ervan uitgaande dat deze als productiemiddelen kunnen worden beschouwd, de brandstoffen zelf).

⁽¹⁵⁾ Met uitzondering van bepaalde voorschriften die in de onderhavige kwestie niet ter zake doen.

⁽¹⁶⁾ Zie voetnoot 13.

⁽¹⁷⁾ PB C 28 van 1.2.2000, blz. 2.

- (89) De staatssteun in kwestie kan derhalve niet uitsluitend worden gerechtvaardigd op grond van de landbouwrichtsnoeren van 2000 die voorwaarden scheppen om loutere exploitatiesteun als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt te kunnen beschouwen.
- (90) Het voorgaande in overweging genomen, voorzien de landbouwrichtsnoeren van 2000 in punt 5.6.2 in de mogelijkheid om steunverlening van geval tot geval te beoordelen op grond van de beginselen van het Verdrag en de geldende communautaire kaderregeling inzake staatssteun ten behoeve van het milieu.
- (91) Met inachtneming van de periode waarop de twee procedures betrekking hebben, moeten voor de toetsing van de verenigbaarheid van de betrokken steunregelingen de volgende regels voor staatssteun in beschouwing worden genomen:
- voor de periode van 3 oktober 2000 tot en met 2 februari 2001, de communautaire kaderregeling inzake staatssteun ten behoeve van het milieu die sinds 1994 van kracht is (hierna de kaderregeling van 1994) ⁽¹⁸⁾;
  - voor de periode van 3 februari 2001 tot en met 31 december 2004, de communautaire kaderregeling inzake staatssteun ten behoeve van het milieu die sinds 3 februari 2001 van kracht is (hierna de kaderregeling van 2001) ⁽¹⁹⁾.
- (92) Krachtens de bepalingen van de kaderregeling van 1994 (punt 3.4) kan de Commissie een uitzondering maken op het principe van het verbod van exploitatiesteun, op voorwaarde dat de betreffende steun alleen wordt verleend om de extra kosten ten opzichte van de traditionele productiekosten te vergoeden, de steun tijdelijk en in beginsel degressief van aard is en bedoeld is om sneller tot een vermindering van de vervuiling of een rationeler gebruik van hulpbronnen te komen.
- (93) In punt 3.4 wordt tevens gepreciseerd dat een tijdelijke vrijstelling van nieuwe milieuheffingen zo nodig kan worden toegestaan om een verlies van concurrentievermogen goed te maken, met name op internationaal niveau. Daarbij dient tevens rekening te worden gehouden met de tegenprestatie die van de betrokken ondernemingen wordt verlangd in de vorm van maatregelen tot beperking van de door hen veroorzaakte vervuiling. Deze bepaling is ook van toepassing op belastingverlichting in het kader van de EG-wetgeving.
- (94) Afgezien van het feit dat de steunregelingen, zoals in de analyse aan de hand van punt 5.5.4 van de landbouwrichtsnoeren van 2000 is benadrukt, noch tijdelijk noch degressief zijn en geen enkel stimulerend element bevatten, constateert de Commissie dat de informatie waarover zij beschikt, geen enkel gegeven bevat dat aantoont dat de steunregelingen louter zijn verleend om de extra kosten ten opzichte van de traditionele productiekosten te vergoeden. De steunregelingen voldoen derhalve niet aan de in overweging 92 van deze motivatie genoemde voorwaarden die aan de mogelijke verenigbaarheid met de gemeenschappelijke markt worden gesteld.
- (95) Bovendien doen de in overweging 93 van deze motivatie vermelde voorwaarden hier niet ter zake omdat de steunregelingen geen betrekking hebben op nieuwe heffingen (de accijnzen bestonden al voorafgaand aan de periode waarvoor de twee procedures zijn ingeleid: artikel 24, lid 3, van wet nr. 388 van 23 december 2000, bijvoorbeeld, die een gehele accijnsvrijstelling voor de periode van 1 januari tot en met 30 juni 2001 invoert, verwijst naar wet nr. 662 van 1996 betreffende accijnzen waarin weer wordt verwezen naar wetsbesluit nr. 504/1995 houdende de eenvormige tekst van de wetsbepalingen inzake productie- en verbruiksheffingen). Ten aanzien daarvan merkt de Commissie op dat de Italiaanse autoriteiten niet hebben weersproken dat de betrokken heffingen in wezen „bestaande belastingen” zijn. Bovendien hebben zij nooit gesteld dat dergelijke belastingen recentelijk waren ingevoerd (zie de overwegingen 40 en 45 hierboven).
- (96) Op grond van de bepalingen van de kaderregeling van 1994 kunnen dergelijke steunregelingen derhalve niet worden aangemerkt als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt.
- (97) De kaderregeling van 2001 maakt een onderscheid tussen nieuwe belastingen (punt 51.1) en bestaande belastingen (de punten 51.2 en 52).
- (98) De Commissie constateert dat de accijnzen waarvoor vrijstelling is verleend, moeten worden gezien als belastingen die in de onderzochte periode reeds bestonden: afgezien van de overwegingen van overweging 95 van deze motivatie, zijn de vrijstellingen van jaar tot jaar in de verschillende nationale begrotingswetten opgenomen en niet vastgesteld in een aparte wet die met automatische vrijstellingen op een willekeurig tijdstip van de betrokken periode is uitgevaardigd. Bovendien hebben de Italiaanse autoriteiten, zoals de Commissie in overweging 95 van deze motivatie stelde, niet weersproken dat de betrokken heffingen in wezen „bestaande belastingen” waren en hebben zij nooit gesteld dat deze slechts recentelijk waren ingevoerd.
- (99) Zoals aangegeven in overweging 40 van deze motivatie, voorziet punt 51.2 van de kaderregeling van 2001 in de mogelijkheid om de in punt 51.1 vermelde goedkeuringsvoorwaarden voor nieuwe belastingen toe te passen op bestaande belastingen, mits aan de beide onderstaande voorwaarden is voldaan:
- de betreffende heffing moet een aanzienlijke positieve bijdrage leveren aan de milieubescherming;

⁽¹⁸⁾ PB C 72 van 10.3.1994, blz. 3.

⁽¹⁹⁾ Zie voetnoot 5.

- de uitzonderingen ten behoeve van de begunstigde ondernemingen moeten reeds vaststaan op het moment dat de heffing wordt ingevoerd of moeten een noodzakelijke ingreep vormen, die voortkomt uit wezenlijke economische veranderingen die ondernemingen in een zeer moeilijke concurrentiepositie brengen. In het laatste geval mag het bedrag waarmee de heffing wordt verminderd niet hoger liggen dan de toename van de lasten als gevolg van de economische situatie. Wanneer de toegenomen last wegvalt, dan moet ook de heffingskorting worden stopgezet.
- (100) De Commissie ziet in dat een heffing als accijns op stookolie, die immers tot een verhoging van de prijs van deze brandstof leidt, de verbruikers kan aanspreken het verbruik van stookolie te verminderen en daardoor een positieve uitwerking in termen van milieubescherming kan hebben. De vrijstellingen in kwestie zijn niettemin van jaar tot jaar vastgesteld en zelfs met een onderbreking in de periode van 1 juli tot 31 december 2001 (zie overweging 27 hierboven). De Italiaanse autoriteiten hebben nooit aangetoond, noch beweerd dat de betrokken uitzonderingen reeds vaststonden op het moment dat de heffing werd ingevoerd. Integendeel, zij hebben benadrukt dat ze bedoeld waren om het hoofd te bieden aan een louter conjunctureel verschijnsel, namelijk een prijsstijging van motor- en verwarmingsbrandstoffen.
- (101) Het is niet mogelijk het argument van de Italiaanse autoriteiten te aanvaarden dat de Commissie er bij de toetsing vanuit moet gaan dat de vrijstellingen vaststonden op het moment dat de heffing werd ingevoerd. Daarbij verwijzen zij naar beschikking C(2005) 4436 van de Commissie (zie overweging 42 hierboven). In die beschikking (zie met name overweging 74 daarvan) heeft de Commissie haar conclusies gebaseerd op het feit dat tot de vrijstellingen werd beslist ruim vóór de kaderregeling inzake staatssteun ten behoeve van het milieu van 2001 van toepassing werd. In het onderhavige geval moet niettemin worden geconstateerd dat de eerste vrijstellingen in oktober 2000 zijn verleend, dat wil zeggen korte tijd voordat genoemde kaderregeling van kracht werd. Voorts moet erop worden gewezen dat de Italiaanse autoriteiten geen melding van eerder verleende vrijstellingen hebben gemaakt.
- (102) Ook hebben de Italiaanse autoriteiten met betrekking tot de tweede voorwaarde van punt 51.2, onder b) van de kaderregeling van 2001, geen elementen verstrekt die duiden op een aanzienlijke wijziging van de economische omstandigheden die de ondernemingen in een bijzonder moeilijke concurrentiepositie zouden hebben kunnen plaatsen (zie overweging 88 hierboven), noch bewezen dat het bedrag van de belastingverlaging niet hoger was dan de verhoging van de kosten die uit de gewijzigde economische omstandigheden is voortgevloeid. Met name ten aanzien van de kwestie van de concurrentiepositie, bevatten de gegevens in de tabellen van de overwegingen 42 en 46 van deze motivatie geen enkel vergelijkend element, zodat het niet mogelijk is een beeld te krijgen van de eventuele verslechtering van de concurrentiepositie van Italiaanse kasteuinbouwbedrijven. Daarbij moet tevens worden opgemerkt dat de stijging van de prijzen van olieproducten heel Europa en niet alleen Italië heeft geraakt.
- (103) Aangezien niet is voldaan aan één van de twee in overweging 99 hierboven vermelde voorwaarden, kunnen de bepalingen van punt 51.2 en dientengevolge ook die van punt 51.1 van de kaderregeling van 2001, geen toepassing vinden.
- (104) Subsidiair moet worden gesteld dat ook in het geval waarin de bepalingen van punt 51.2 van toepassing zouden zijn geweest, de vrijstellingen in kwestie hoe dan ook niet kunnen worden goedgekeurd op basis van punt 51.1, dat bepaalt:
- „Wanneer een lidstaat uit milieuoverwegingen een nieuwe belasting invoert in een sector of over producten waarvoor geen fiscale harmonisatie op communautair niveau heeft plaatsgevonden, of wanneer de voorgenomen belasting van de lidstaat hoger is dan het bij de communautaire norm vastgestelde tarief, is de Commissie van mening dat een vrijstellingsbesluit voor een duur van tien jaar en zonder degressiviteit gerechtvaardigd kan zijn in twee gevallen:
- a) wanneer aan deze vrijstellingen de voorwaarde wordt verbonden dat er overeenkomsten tussen de betrokken lidstaat en de begunstigde ondernemingen worden gesloten waarbij de ondernemingen, of de ondernemersverenigingen, zich ertoe verbinden de milieudoelstellingen te verwezenlijken tijdens de geldigheidsduur van de vrijstellingen, of wanneer de ondernemingen toezeggen vrijwillige akkoorden van dezelfde strekking te sluiten. Deze overeenkomsten of toezeggingen kunnen met name betrekking hebben op een verlaging van het energieverbruik, een beperking van de uitstoot, of op andere maatregelen ten gunste van het milieu. De inhoud van deze overeenkomsten moet door elke lidstaat via onderhandelingen met de ondernemingen worden vastgesteld en zal bij de aanmelding van het steunvoornemen door de Commissie worden beoordeeld. De lidstaat moet een concrete follow-up organiseren van de verwezenlijking van de door de betrokken ondernemingen of verenigingen van ondernemingen aangepaste verbintenissen. De door de lidstaat en de ondernemingen of verenigingen van ondernemingen gesloten overeenkomsten dienen te voorzien in sancties bij niet-naleving van de verbintenissen.
- Deze bepalingen zijn ook van toepassing wanneer een lidstaat aan een belastingvermindering voorwaarden verbindt die hetzelfde effect als voormelde akkoorden of verbintenissen hebben.
- b) deze vrijstellingen behoeven niet afhankelijk te zijn van het sluiten van overeenkomsten tussen de lidstaat en de begunstigde ondernemingen indien aan de volgende alternatieve voorwaarden is voldaan;
- wanneer de verlaging betrekking heeft op een communautaire heffing, moet het bedrag dat na de verlaging daadwerkelijk door de ondernemingen wordt betaald, hoger zijn dan het communautaire minimum, en minstens zo hoog dat de ondernemingen worden aangespoord inspanningen te leveren voor de verbetering van de milieubescherming,

- wanneer de verlaging betrekking heeft op een nationale heffing die is ingevoerd bij ontstentenis van een communautaire heffing, moeten de begunstigen van de verlaging niettemin een aanmerkelijk deel van de nationale heffing betalen.”.
- (105) In het onderzochte geval waren de accijnsheffingen (exclusief vrijstellingen of verlagingen) beslist hoger dan het geharmoniseerde belastingniveau (zie de overwegingen 43 en 46), maar niets wijst erop dat er overeenkomsten in de zin van punt 51.1, onder a), zijn gesloten tussen de lidstaat en de begunstigde ondernemingen, noch dat laatstgenoemden vrijwillige akkoorden van dezelfde strekking hebben ondertekend (de Commissie heeft geen kennisgeving van dergelijke overeenkomsten ontvangen). De Italiaanse autoriteiten hebben overigens benadrukt dat de bestreden vrijstellingen waren verleend om het hoofd te bieden aan een moeilijke conjunctuur en hebben verder niet gesproken over enige, van de begunstigde verlangde tegenprestatie ten gunste van het milieu.
- (106) In het onderhavige geval is het ook niet mogelijk het alternatief voor het sluiten van overeenkomsten als bedoeld in punt 51.1, onder b), toe te passen omdat gedurende het in beschouwing genomen deel van de periode, die overigens na de inwerkingtreding van de kaderregeling van 2001 valt, een gehele accijnsvrijstelling aan de glastuinbouwers is verleend en het door hen betaalde bedrag derhalve niet hoger is dan het communautaire minimum ⁽²⁰⁾, en niet minstens zo hoog dat de ondernemingen worden aangespoord inspanningen te leveren voor de verbetering van de milieubescherming.
- (107) Punt 52 van de kaderregeling van 2001 bepaalt echter dat wanneer een bestaande belasting aanzienlijk wordt verhoogd en de lidstaat van oordeel is dat voor bepaalde ondernemingen uitzonderingen noodzakelijk zijn, de in punt 51.1 vastgestelde voorwaarden voor nieuwe belastingen, op analoge wijze worden toegepast. Derhalve moet in de eerste plaats worden onderzocht of de accijnzen aanzienlijk zijn verhoogd.
- (108) Uit de tabel van overweging 46 van deze motivatie blijkt dat de accijnzen niet aanzienlijk zijn verhoogd aangezien het verloop daarvan als volgt was: - 5,4 % in de periode 1999-2000, - 6,98 % in de periode 1999-2001, + 1,9 % in de periode 1999-2002 en + 1,3 % in de periode 1999-2003. Van jaar tot jaar was het verloop van de accijnzen als volgt: - 5,4 % van 1999 tot 2000, - 1,6 % van 2000 tot 2001, + 9,5 % van 2001 tot 2002 en - 0,5 % van 2002 tot 2003. Uit deze gegevens blijkt dus dat de accijnzen met uitzondering van de jaren 2001 en 2002, uitsluitend zijn gedaald. De verhoging die zich in de laatstgenoemde periode heeft voorgedaan, mag echter niet als aanzienlijk worden aangemerkt omdat deze in wezen geen enkel effect heeft gehad op het verloop van de consumentenprijzen van stookolie (de tabel wijst uit dat de consumentenprijs van stookolie in de betrokken twee jaar slechts met 2,2 % gestegen is). In dit geval kunnen de bepalingen van punt 52 van de kaderregeling van 2001 derhalve geen toepassing vinden.
- (109) Ten slotte bepaalt punt 53 van de kaderregeling van 2001 dat wanneer de verlagingen betrekking hebben op een belasting waarvoor harmonisatie op communautair niveau heeft plaatsgevonden, en wanneer de voorgenomen belasting van de lidstaat lager is dan of gelijk is aan het communautaire minimumtarief [...] moeten de eventuele vrijstellingen voldoen aan de in de punten 45 en 46 vastgestelde voorwaarden en is in elk geval een uitdrukkelijke goedkeuring nodig om te kunnen afwijken van het communautaire minimumtarief.
- (110) Punt 45 van de kaderregeling van 2001 bepaalt dat de duur van de steun beperkt is tot vijf jaar in het geval van degressieve steun en dat de intensiteit in het eerste jaar tot 100 % van de extra kosten kan bedragen ⁽²¹⁾, maar lineair moet afnemen tot een nulniveau aan het einde van het vijfde jaar.
- (111) In punt 46 van de kaderregeling van 2001 wordt bepaald dat de duur van niet-degressieve steun tot vijf jaar beperkt is en de intensiteit tot maximaal 50 % van de extra kosten.
- (112) Wat het onderhavige geval betreft, heeft de Commissie reeds geconstateerd dat de steun niet regressief was (zie overweging 88 hierboven). Dientengevolge kan de steun uitsluitend door punt 46 van de kaderregeling worden geregeld. De door de Italiaanse autoriteiten verstrekte informatie bieden de Commissie echter geen enkele mogelijkheid te concluderen dat de intensiteit van de steun beperkt is tot 50 % van de door de accijns gegenereerde extra productiekosten ten opzichte van de marktprijs van kasproducten.
- (113) Derhalve kan de steun niet worden goedgekeurd op basis van de bepalingen van punt 46 van de kaderregeling van 2001 en dientengevolge ook niet op basis van de bepalingen van punt 53 van die regeling.

⁽²⁰⁾ 13 EUR voor 1 000 kg voor de periode 2000-2003 en 21 EUR voor 1 000 liter — zie overweging 43.

⁽²¹⁾ Punt 43 van de kaderregeling bevat een definitie van extra kosten: dit zijn extra productiekosten ten opzichte van de marktprijzen van de producten.

- (114) De overwegingen in de overwegingen 94 tot en met 112 van dit document tonen aan dat de onderzochte steunregelingen op basis van de bepalingen van de kaderregeling van 2001 niet als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kunnen worden aangemerkt.
- (115) Ten aanzien van de overige argumenten die de Italiaanse autoriteiten in de verschillende fasen van het onderzoek van het dossier hebben aangevoerd, constateert de Commissie dat de informatie geen elementen bevat die de in overweging 34, onder b), hierboven uiteengezette twijfels kunnen wegnemen. Het argument in overweging 43 van deze motivering, volgens welke de in Italië getroffen steunmaatregel verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kan zijn wanneer de begunstigden het communautaire minimumtarief betalen, doet niet ter zake omdat de glastuinbouwers in vrijwel de gehele periode volledige accijnsvrijstelling hebben genoten en derhalve geen belasting hebben betaald.
- (116) De argumenten van de derde belanghebbende die na de eerste inleiding van de procedure opmerkingen heeft ingediend, leveren overigens geen elementen die de verenigbaarheid van de steunregelingen met de gemeenschappelijke markt kunnen staven. Immers, met betrekking tot de wankelende financiële situatie waarin de begunstigde ondernemingen zouden geraken indien de steun onverenigbaar wordt verklaard en wordt teruggevorderd, moet worden benadrukt dat het terugvorderen van niet-verenigbare steun noodzakelijk is om een eerdere situatie te herstellen, dat wil zeggen de situatie zonder concurrentievervalsing die voortvloeit uit de steunverlening bestond. Het feit dat bepaalde ondernemingen niet langer levensvatbaar zijn, is slechts een gevolg van een normale markteconomie die gebaseerd is op het vrije concurrentiespel. Bovendien wijst niets erop dat een verminderd stookolieverbruik noodzakelijkerwijs moet leiden tot een verlaging van de kwaliteit van de verkregen producten (de vermindering zou hoogstens kunnen leiden tot een vertraagde rijping of groei). Ten slotte is de verwijzing naar de situatie in andere landen om aan te tonen dat er geen sprake is van concurrentievervalsingen, niet relevant. Het volstaat dan ook te stellen dat de vrijstelling de Italiaanse glastuinbouwers de mogelijkheid biedt hun concurrentiepositie ten opzichte van die in andere landen te verbeteren en dat de bestaande situatie in Italië zonder heffingsvrijstelling als toetssteen moet dienen.
- XI. CONCLUSIE**
- (117) De Commissie is tot de bevinding gekomen dat Italië de betreffende steunmaatregelen onrechtmatig en in strijd met artikel 88, lid 3, van het Verdrag tot uitvoering heeft gebracht. De vorenstaande analyse toont aan dat de steunregelingen niet als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt mogen worden aangemerkt omdat deze niet overeenstemmen met de landbouwrichtsnoeren van 2000 en 2007, noch met de milieukaderregelingen van 1994 en 2001. Bovendien heeft de analyse uitgewezen dat de toepassing van maatregelen die concurrentievervalsing kunnen veroorzaken, niet uitsluitend gerechtvaardigd kan worden door het bestaan van richtlijnen en dat de Italiaanse autoriteiten er niet in zijn geslaagd de twijfels weg te nemen die de Commissie ten tijde van de inleiding van de procedure van artikel 88, lid 2, van het Verdrag heeft geuit.
- (118) Indien de Commissie in het geval van onrechtmatige steun een negatieve beschikking geeft, beveelt zij overeenkomstig artikel 14, lid 1, van Verordening (EG) nr. 659/1999 dat de betrokken lidstaat alle nodige maatregelen dient te nemen om de steun van de begunstigde terug te vorderen (in het onderhavige geval de glastuinbouwers). Italië is derhalve gehouden alle nodige maatregelen te treffen om de onrechtmatig verleende steun van de begunstigden terug te vorderen. Het bedrag daarvan is het verschil tussen de verleende gehele accijnsvrijstelling en het verlaagde accijnstarief dat voor de overige landbouwbedrijven gold. Overeenkomstig punt 42 van de Bekendmaking van de Commissie „Naar een doelmatige tenuitvoerlegging van beschikkingen van de Commissie waarbij lidstaten wordt gelast onrechtmatige en onverenigbare steun terug te vorderen”⁽²²⁾ heeft Italië vier maanden de tijd, gerekend vanaf de inwerkingtreding van de onderhavige beschikking, om deze uit te voeren. De terug te vorderen steun wordt vermeerderd met rente, berekend volgens Verordening (EG) nr. 794/2004 van de Commissie⁽²³⁾ houdende uitvoeringsvoorschriften voor Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad.
- (119) Het voorgaande in aanmerking genomen, wordt de individuele steun die in het kader van de getoetste regeling is verleend en op het moment van de verlening voldeed aan de voorwaarden van een krachtens artikel 2 van Verordening (EG) nr. 994/98 van de Raad⁽²⁴⁾ (de de-minimisverordening) uitgevaardigde verordening van de Commissie, niet aangemerkt als staatssteun in de zin van artikel 87, lid 1, van het Verdrag.
- (120) Op het moment dat de betrokken steun werd verleend, waren de communautaire voorschriften voor de de-minimissteun in de landbouwsector nog niet van kracht.
- (121) De eerste communautaire voorschriften op dit gebied waren die van Verordening (EG) nr. 1860/2004 van de Commissie van 6 oktober 2004 betreffende de toepassing van de artikelen 87 en 88 van het EG-Verdrag op de de-minimissteun in de landbouwsector en de visserijsector⁽²⁵⁾.
- (122) Overeenkomstig Verordening (EG) nr. 1860/2004 zal steun waarvan het bedrag over een periode van drie jaar niet meer bedraagt dan 3 000 EUR per begunstigde (daarbij inbegrepen de aan de onderneming verleende de-minimissteun) het handelsverkeer tussen de lidstaten niet ongunstig beïnvloeden, en de mededinging niet vervalsen of dreigen te vervalsen, zodat deze steun niet onder artikel 87, lid 1, van het Verdrag valt.

⁽²²⁾ PB C 272 van 15.11.2007, blz. 4.

⁽²³⁾ PB L 140 van 30.4.2004, blz. 1.

⁽²⁴⁾ PB L 142 van 14.5.1998, blz. 1.

⁽²⁵⁾ PB L 325 van 28.10.2004, blz. 4.

- (123) Krachtens artikel 5 van Verordening (EG) nr. 1860/2004 geldt het voorgaande tevens voor steun die vóór de inwerkingtreding van de verordening is verleend en aan alle in de artikelen 1 en 3 vastgestelde voorwaarden voldoet.
- (124) Op 1 januari 2008 is Verordening (EG) nr. 1860/2004 vervangen door Verordening (EG) nr. 1535/2007 van de Commissie van 20 december 2007 betreffende de toepassing van de artikelen 87 en 88 van het EG-Verdrag op de de-minimissteun in de landbouwproductiesector⁽²⁶⁾ ingevolge welke het bedrag van de de-minimissteun is verhoogd tot 7 500 EUR per begunstigde over drie belastingjaren, ongeacht de vorm en het doel van de steun, met een plafond per lidstaat ter hoogte van 0,75 % van de jaarproductie van de landbouwsector.
- (125) Artikel 6, lid 1, van voormelde verordening bepaalt: „De verordening is van toepassing op steun die vóór 1 januari 2008 is verleend aan ondernemingen van de landbouwproductiesector, mits deze steun voldoet aan alle in de artikelen 1 tot en met 4 vastgestelde voorwaarden, met uitzondering van de in artikel 4, lid 1, eerste alinea, vastgestelde verplichte verwijzing naar deze verordening.”.
- (126) In een dergelijk kader beschouwt de Commissie belastingvrijstellingen van ten hoogste 3 000 EUR niet als staatssteun, mits op het moment dat deze worden verleend, aan de in Verordening (EG) nr. 1860/2004 vermelde voorwaarden wordt voldaan. Ditzelfde geldt voor belastingvrijstellingen van ten hoogste 7 500 EUR, op voorwaarde dat ze voldoen aan de bepalingen van Verordening (EG) nr. 1535/2007 op het moment dat de vrijstelling wordt verleend,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

De steunregeling in de vorm van accijnsvrijstelling op stookolie voor kasverwarming die Italië in de periode van 3 oktober 2000 tot en met 30 juni 2001 alsmede in de jaren 2002, 2003 en 2004 onrechtmatig heeft toegepast, is niet verenigbaar met de gemeenschappelijke markt.

Artikel 2

1. Italië is gehouden de onverenigbare steun die onder de in artikel 1 vermelde regeling is verleend, terug te vorderen van de ontvangers.
2. De terug te vorderen steun omvat ook de rente vanaf de datum waarop de ontvangers over de steun konden beschikken tot het moment van daadwerkelijke terugbetaling.

3. De rente wordt berekend volgens de samengestelde grondslag zoals bedoeld in hoofdstuk V van Verordening (EG) nr. 794/2004.

Artikel 3

De steun die in het kader van de in artikel 1 vermelde regeling is verleend, moet daadwerkelijk en direct worden teruggevorderd.

Italië zorgt ervoor dat deze beschikking ten uitvoer wordt gelegd binnen vier maanden na de datum ervan.

Artikel 4

Italië stelt binnen twee maanden na de datum van bekendmaking van deze beschikking de volgende informatie ter beschikking:

- a) een lijst van de begunstigten die op grond van de in artikel 1 genoemde regeling steun hebben ontvangen en het totale bedrag aan steun dat iedere begunstigde in het kader van de regeling heeft ontvangen;
- b) het totale bedrag (hoofdvordering en rente) dat van iedere begunstigde moet worden teruggevorderd;
- c) een uitvoerige omschrijving van de reeds getroffen maatregelen en de geplande maatregelen voor het ten uitvoer leggen van deze beschikking;
- d) de schriftelijke documenten waarmee de begunstigten zijn aangemaand tot het terugbetalen van de steun.

Italië houdt de Commissie op de hoogte van de voortgang van de getroffen nationale maatregelen voor het ten uitvoer leggen van deze beschikking totdat alle steun die op grond van de in artikel 1 bedoelde regeling is verleend, is teruggevorderd. Op verzoek van de Commissie deelt zij onmiddellijk alle informatie mee over de getroffen en geplande maatregelen voor het ten uitvoer leggen van de beschikking. Bovendien verstrekt zij gedetailleerde informatie over de door de ontvangers van de steun reeds terugbetaalde steun- en rentebedragen.

Artikel 5

Deze beschikking is gericht tot de Italiaanse Republiek.

Gedaan te Brussel, 13 juli 2009.

Voor de Commissie
Mariann FISCHER BOEL
Lid van de Commissie

⁽²⁶⁾ PB L 337 van 21.12.2007, blz. 35.

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE

van 13 juli 2009

betreffende de hervorming van de financieringswijze van de pensioenregeling van de RATP (Steu maatregel C 42/07 (ex N428/06)) die Frankrijk voornemens is te verlenen aan de RATP*(Kennisgeving geschied onder nummer C(2009) 5505)***(Slechts de tekst in de Franse taal is authentiek)****(Voor de EER relevante tekst)**

(2009/945/EG)

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en met name op artikel 88, lid 2, eerste alinea,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, en met name op artikel 62, lid 1, onder a),

Na de belanghebbenden overeenkomstig de genoemde artikelen te hebben verzocht hun opmerkingen te maken ⁽¹⁾, en gezien deze opmerkingen,

Overwegende hetgeen volgt:

1. PROCEDURE

- (1) Bij brief van 29 juni 2006 heeft Frankrijk de Commissie in kennis gesteld van de hervorming van de financieringswijze van de pensioenregeling van de RATP. De Franse autoriteiten hebben de Commissie bij brieven van 29 september 2006, 15 december 2006 en 4 april 2007 aanvullende informatie toegezonden.
- (2) Bij brief van 10 oktober 2007 heeft de Commissie Frankrijk in kennis gesteld van haar besluit tot inleiding van de formele onderzoeksprocedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag ten aanzien van de aangemelde steunmaatregel (hierna „het besluit tot inleiding van de procedure”).
- (3) Het besluit tot inleiding van de procedure is op 15 januari 2008 gepubliceerd in het *Publicatieblad van de Europese Unie* ⁽²⁾.
- (4) De Franse autoriteiten hebben op 22 januari 2008 hun opmerkingen kenbaar gemaakt.
- (5) Op 19 februari 2008 heeft de Commissie opmerkingen van een belanghebbende partij ontvangen. Zij heeft deze

opmerkingen aan de Franse overheid doen toekomen en haar de mogelijkheid gegeven hierop te reageren. Bij brief van 3 april 2008 heeft zij het commentaar van Frankrijk ontvangen.

- (6) Op 23 april 2008 hebben de Franse autoriteiten de Commissie meegedeeld dat de Franse regering in de herfst van 2007 is overgegaan tot een hervorming van de speciale pensioenregelingen van overheidsbedrijven, waaronder de pensioenregeling van het RATP-personeel.
- (7) De Commissie heeft de Franse autoriteiten op 6 januari 2009 om nadere inlichtingen gevraagd, die daarop bij brief van 3 maart 2009 hebben geantwoord.

2. BESCHRIJVING VAN DE BEGUNSTIGDE

- (8) De Régie Autonome des Transports Parisiens (hierna „de RATP”) is een Frans overheidsbedrijf dat voor 100 % aan de Franse staat toebehoort. De RATP is opgericht bij wet nr. 48-506 van 21 maart 1948 betreffende de reorganisatie en coördinatie van het personenvervoer in de Parijse regio ⁽³⁾ en heeft als maatschappelijk doel „de aan haar toevertrouwde exploitatie van netwerken en lijnen voor openbaar personenvervoer” ⁽⁴⁾.
- (9) In de wet zijn de activiteiten van de RATP beperkt tot het openbaar vervoer in de Parijse regio. Krachtens artikel 7 van wet nr. 48-506 van 21 maart 1948 is de RATP belast met de exploitatie van de openbaarvervoersnetwerken van de stad Parijs en het departement Seine, alsmede de lijnen in de departementen Seine-et-Oise en Seine-et-Marne die voorheen waren uitbesteed of in concessie gegeven aan de Compagnie du chemin de fer métropolitain of aan de Société des transports en commun de la région parisienne. Deze situatie is bevestigd bij bovenbedoelde beschikking nr. 59-151 van 7 januari 1959.

⁽¹⁾ PB C 9 van 15.1.2008, blz. 13.

⁽²⁾ Zie voetnoot 1.

⁽³⁾ *Journal Officiel de la République française* van 26 maart en 3 april 1948.

⁽⁴⁾ Artikel 2 van de gewijzigde beschikking nr. 59-151 van 7 januari 1959 betreffende de organisatie van het personenvervoer in de Parijse regio (*Journal Officiel de la République française* van 10 januari 1959), waarbij de voornoemde wet van 1948 werd gewijzigd.

(10) De RATP heeft echter de mogelijkheid om via dochterondernemingen diensten buiten de Ile-de-France aan te bieden ⁽⁵⁾. De dochterondernemingen van de RATP, die zijn opgericht in de vorm van naamloze vennootschappen, zijn thans onderverdeeld in drie grote kernen, waar ongeveer 2 050 personen werkzaam zijn, waarvan er 170 door de moedermaatschappij zijn gedetacheerd:

— de sector Vervoer, aangestuurd door RATP Développement SA, met voor het boekjaar 2005 een geconsolideerde omzet van 57 miljoen EUR, waarvan 4,7 miljoen EUR uit internationale activiteiten en 3,1 miljoen EUR uit activiteiten in Franse regio's buiten de Ile-de-France;

— de sector Engineering, aangestuurd door RATP International SA, met in 2005 een geconsolideerde omzet van 86 miljoen EUR, waarvan bijna 80 % betrekking had op internationale activiteiten en de overige 20 % in Frankrijk, voornamelijk buiten de Ile-de-France, werd gerealiseerd;

— de sector Valorisatie onroerend goed, die hoofdzakelijk bestaat uit dochterondernemingen die belast zijn met vastgoedontwikkeling (op door de RATP beheerde terreinen), de valorisatie van winkelcentra in de metrostations en telecommunicatieactiviteiten. De geconsolideerde van deze sector, die uitsluitend actief is in de Ile de France, bedroeg in 2005 33 miljoen EUR.

(11) De RATP-groep telt in totaal ongeveer 46 050 werknemers: 44 000 statutaire werknemers (agent „sous statut”) van de RATP zelf en 2 050 bij de dochterondernemingen van de RATP.

(12) De arbeidsvoorwaarden van de statutaire werknemers zijn wettelijk vastgelegd in het statuut van de RATP-werknemers ⁽⁶⁾. De arbeidsvoorwaarden van de 2 050 werknemers van de dochterondernemingen van de

RATP zijn vastgelegd in collectieve arbeidsovereenkomsten; zij vallen niet onder het RATP-statuut.

3. BESCHRIJVING VAN DE MARKT VOOR HET OPENBAAR VERVOER IN DE ILE-DE-FRANCE

(13) De markt voor het openbaar vervoer in de Ile-de-France is nog niet opengesteld voor concurrentie. De licenties voor het exploiteren van openbaarvervoerlijnen zijn toegekend overeenkomstig de procedure van decreet nr. 59-157 van 7 januari 1959 betreffende de organisatie van het personenvervoer in de regio Ile-de-France ⁽⁷⁾, waarbij de markt voor het openbaar vervoer in de Ile-de-France werd verdeeld tussen de RATP en een groot aantal kleine historische aanbieders uit de particuliere sector die destijds in de Ile-de-France opereerden.

(14) Naast de RATP zijn er nog een honderdtal ondernemingen die openbaarvervoersdiensten in de Ile-de-France aanbieden. Het gaat hierbij om de SNCF en een aantal aanbieders uit de particuliere sector, die zich hebben verenigd in de organisatie OPTILE (ongeveer 95 ondernemingen, waaronder zich drie grote busondernemingen bevinden: Veolia Transport, Keolis en Transdev).

(15) Verordening (EG) nr. 1370/2007 van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2007 betreffende het openbaar personenvervoer per spoor en over de weg en tot intrekking van Verordening (EEG) nr. 1191/69 van de Raad en Verordening (EEG) nr. 1107/70 van de Raad (hierna „Verordening (EG) nr. 1370/2007”) ⁽⁸⁾ voorziet in de geleidelijke openstelling van de markt voor het openbaar vervoer. Deze verordening treedt, overeenkomstig artikel 12 daarvan, op 3 december 2009 in werking.

4. UITKERINGEN OP BASIS VAN DE SPECIALE PENSIOENREGELING VAN DE RATP-WERKNEMERS VÓÓR EN NA DE AANGEMELDE HERVORMING

(16) De pensioenregeling van de RATP is vastgelegd in artikel 31 van bovengenoemde wet nr. 48-506 van 21 maart 1948, dat is aangevuld bij decreet nr. 59-1091 van 23 september 1959, houdende het statuut van de RATP ⁽⁹⁾.

(17) De pensioenregeling van de RATP-werknemers is een speciale regeling in de zin van de artikelen L711-1 en R711-1 van de *code de la sécurité sociale* [sociale zekerheidswetboek], die ten opzichte van de publiekrechtelijke stelsels bepaalde specifieke voordelen kent. Het gaat om een pensioenregeling die door de staat langs bestuursrechtelijke weg is vastgesteld. Ook de ontwikkeling van de parameters, met name de bijdragen en uitkeringen, is bij wet geregeld.

⁽⁵⁾ Aan deze mogelijkheid zijn bij wet de volgende voorwaarden gesteld: „Buiten de regio Ile-de-France en in het buitenland kan de Régie autonome des transports parisiens eveneens, door tussenkomst van dochterondernemingen, netwerken en lijnen voor het openbaar personenvervoer aanleggen, inrichten en exploiteren, met wederzijdse inachtneming van de mededingingsregels. Deze dochterondernemingen zijn naamloze vennootschappen en beschikken op financieel gebied over een autonoom beheer in het kader van de doelstellingen van de groep; zij komen met name niet in aanmerking voor subsidies van de staat, het Syndicat des Transports d'Ile de France (STIF) en andere overheidsinstanties uit hoofde van het functioneren van en de investeringen in het vervoer in de regio Ile-de-France”.

⁽⁶⁾ In het personeelsstatuut van de RATP is omschreven op welke wijze de werknemers worden ingedeeld en worden de regels uiteengezet die gelden in bepaalde situaties, waarvan de belangrijkste zijn:

- het beëindigen van de functie; toe te passen ontslagregels,
- de verlofdagen (vakantieverlof, bijzonder verlof in verband met familieomstandigheden, enz.);
- de promotieregeling;

Vóór de hervorming van de speciale pensioenregeling waren in artikel 51 van het statuut van het RATP-personeel eveneens de pensioenvoorwaarden opgenomen, met verwijzing naar het pensioenreglement. Dit reglement is op 1 juli 2008 ingetrokken (artikel 52 van decreet nr. 2008-637 van 30 juni 2008).

⁽⁷⁾ *Journal Officiel de la République française* van 10 januari 1959.

⁽⁸⁾ PB L 315 van 3.12.2007, blz. 1.

⁽⁹⁾ *Journal Officiel de la République française* van 24 september 1959.

- (18) Tot 15 januari 2008 onderscheidde de speciale pensioenregeling van de RATP-werknemers zich met name van de publiekrechtelijke stelsels door de wijze van berekening van de pensioenrechten en de uitbetaling van de pensioenen.
- (19) In de publiekrechtelijke stelsels wordt het pensioenbedrag berekend op basis van het gemiddelde salaris tijdens de volledige of een deel van de carrière. Bovendien wordt rekening gehouden met de duur van de verzekering of de leeftijd, waarbij een korting of supplement wordt toegepast wanneer de vastgestelde waarden voor deze beide criteria niet bereikt of overschreden zijn. In het algemeen stelsel wordt het pensioen berekend op basis van het gemiddelde salaris (inclusief toeslagen) van de 25 beste loopbaanjaren (met inachtneming van een maximum jaarsalaris), waarbij een bedrag van 50 % van dat salaris wordt gehanteerd (volledig pensioen) indien de verzekerde ten minste 40 jaar verzekerd is geweest.
- (20) Op basis van de speciale pensioenregeling van de RATP hadden statutaire werknemers echter voor elk verzekeringsjaar recht op 2 % van het basissalaris, zonder toeslagen, dat zij gedurende de laatste zes werkzame maanden genoten, met een maximum van 37,5 dienstjaren. Een RATP-werknemers ontving derhalve na 37,5 arbeidsjaren een pensioen dat overeenkwam met 75 % van zijn laatstgenoten salaris exclusief toeslagen, ofwel ongeveer 64,5 % van zijn laatstgenoten salaris inclusief toeslagen.
- (21) Bij wet van 21 augustus 2003⁽¹⁰⁾ zijn bijna alle Franse basispensioenregelingen hervormd. Bij decreten 2008-48 van 15 januari 2008⁽¹¹⁾, 2008-637 van 30 juni 2008⁽¹²⁾ en 2008-1514 van 30 december 2008⁽¹³⁾ werden de basisbeginselen van deze hervorming ook van toepassing verklaard op de speciale pensioenregeling van de RATP. Doel van deze hervorming is onder meer de speciale regelingen af te stemmen op de publiekrechtelijke regels die van toepassing zijn op de basisregelingen van de werknemers in de particuliere sector en de ambtenaren. Met betrekking tot de speciale regeling van de RATP wordt het aantal bijdragejaren om een volledig pensioen te kunnen ontvangen tegen 2012 geleidelijk verhoogd tot 40 dienstjaren, en zal vervolgens jaarlijks op 1 juli met een kwartaal worden verhoogd, tot het aantal bijdragejaren is bereikt dat geldt voor het algemene stelsel en de ambtenarenregeling (de duur van 41 jaar die in 2012 voor het algemene stelsel en de ambtenarenregeling geldt, zou vanaf 2016 ook voor de speciale regeling gelden).
- (10) Wet nr. 2003-775 van 21 augustus 2003 houdende hervorming van de pensioenen.
- (11) Decreet nr. 2008-48 van 15 januari 2008 betreffende de speciale pensioenregeling voor het personeel van de RATP.
- (12) Decreet nr. 2008-637 van 30 juni 2008 houdende het pensioenreglement voor het personeel van de RATP.
- (13) Decreet nr. 2008-1514 van 30 december 2008 betreffende bepaalde speciale socialezekerheidsstelsels en aanvullende pensioenregelingen van sociale verzekeringen ten gunste van werknemers van de staat en overheidsinstanties zonder ambtenarenstatuut.
- 5. FINANCIERING VAN DE PENSIOENREGELING VAN DE RATP-WERKNEMERS VÓÓR EN NA DE AANGEMELDE HERVORMING**
- (22) De pensioenregeling van de RATP is gebaseerd op het omslagstelsel, waarbij de door de actieve werknemers betaalde pensioenverzekeringspremies direct gebruikt worden om de pensioenuitkeringen te betalen⁽¹⁴⁾.
- (23) Tot 31 december 2005 waren de pensioenverplichtingen uit hoofde van de speciale regeling juridisch gezien door de RATP verschuldigd. Krachtens artikel 20 van bovengenoemde wet van 1948 diende de RATP het financieel evenwicht van haar speciale pensioenregeling te waarborgen.
- (24) De speciale pensioenregeling werd beheerd door de pensioendienst van de RATP, die onderdeel uitmaakte van de juridische entiteit RATP. Deze dienst was belast met de inning van de bijdragen van de actieve werknemers van de RATP en van de RATP zelf als werkgever, en met de uitbetaling aan de rechthebbenden van die regeling. De procentuele pensioenpremies (werknemersdeel van 7,85 % en werkgeversdeel van 15,34 %) waren lager dan die van het publiekrechtelijke stelsel (werknemersdeel van 12 % en werkgeversdeel van 18 %).
- (25) Lange tijd vertoonde het pensioenstelsel van de RATP een structureel tekort als gevolg van het verstoorde demografisch evenwicht tussen werkenden en gepensioneerden, het feit dat de eigen regeling gunstiger was dan die van het algemene stelsel en, tot 31 december 2005, de bij wet vastgestelde procentuele pensioenpremies. Op grond van artikel 2 van de beschikking van 7 januari 1959 en het decreet van 7 januari 1959 als hiervoor genoemd, werden de opeenvolgende pensioentekorten van de RATP door de staat aangevuld.
- (26) Op 29 juni 2006 heeft Frankrijk de hervorming van de financieringswijze van de pensioenregeling van de RATP aangemeld. Volgens de Franse autoriteiten sluit deze hervorming aan bij de veranderingen van de institutionele context van het stadsvervoer in de Ile-de-France en het aantal afgelopen tien jaar en bij de voorbereiding op de openstelling van het stadsvervoer voor concurrentie.
- (27) De aangemelde hervorming vindt in twee fasen plaats.
- (14) Bij de financiering van een pensioenregeling die is gebaseerd op het omslagstelsel wordt in belangrijke mate uitgegaan van de solidariteit tussen de verschillende generaties. Het financiële evenwicht hangt af van de verhouding tussen het aantal bijdrageplichtigen en het aantal gepensioneerden. De groei van het inkomen en van de werkende beroepsbevolking zijn derhalve de belangrijkste ontwikkelingsfactoren.

5.1. DE OPRICHTING VAN DE PENSIOENKAS VOOR HET
RATP-PERSONEEL OP 1 JANUARI 2006

- (28) Krachtens artikel 1 van decreet nr. 2005-1635 van 26 december 2005⁽¹⁵⁾ is op 1 januari 2006 een pensioenkas voor het personeel van de RATP opgericht (hierna „de CRP-RATP”).
- (29) De CRP-RATP heeft het statuut van een socialezekerheidsinstelling naar privaat recht, bezit rechtspersoonlijkheid en is juridisch en financieel onafhankelijk van de RATP. Op grond van artikel L711-1 van het wetboek van sociale zekerheid beschikt zij over alle in artikel L111-1 van dit wetboek genoemde bevoegdheden. Daarin wordt er in het bijzonder op gewezen dat de organisatie van de sociale zekerheid is gebaseerd op het beginsel van nationale solidariteit. De CRP-RATP is onderworpen aan de voorschriften van het wetboek van sociale zekerheid, dat op alle autonome pensioenkassen van toepassing is. Zij wordt gecontroleerd door de bevoegde autoriteiten van de staat, die worden vertegenwoordigd door regeringscommissarissen.
- (30) Op de datum van oprichting van de CRP-RATP is zij, in plaats van de RATP, de enig juridisch debiteur geworden van alle pensioenuitkeringen die verschuldigd zijn aan statutaire werknemers.
- (31) Uit dien hoofde ontvangt de CRP-RATP sinds 1 januari 2006 een bevrijdende bijdrage van de RATP, die overeenstemt met de bijdrage van de bij de speciale pensioenregeling aangesloten actieve werknemers en haar bijdrage als werkgever. Deze bijdragen werden op dezelfde datum verhoogd tot het niveau van het publiekrechtelijke stelsel⁽¹⁶⁾. Naast deze pensioenbijdragen ontvangt de CRP-RATP van de staat een bedrag om haar rekeningen in evenwicht te brengen. Deze compensatie dient ter financiering van zowel het demografisch tekort van de speciale regeling als van de specifieke pensioenrechten uit hoofde van deze regeling. In 2006 en 2007 heeft de staat een evenwichtssubsidie betaald van respectievelijk 390,11 en 414 miljoen EUR.

5.2. FINANCIËLE AANSLUITING VAN DE BASISRECHTEN
UIT HOOFDE VAN DE SPECIALE PENSIOENREGELING VAN
DE RATP BIJ DE PUBLIEKRECHTELIJKE STELSELS

- (32) Krachtens artikel 18 van bovengenoemd decreet nr. 2005-1635 van 26 december 2005 kan de CRP-RATP een deel van de pensioenrechten uit hoofde van de spe-

ciale regeling voor de RATP-werknemers financieel laten aansluiten bij de publiekrechtelijke stelsels (CNAV⁽¹⁷⁾ en ARGIC⁽¹⁸⁾/ARRCO⁽¹⁹⁾)⁽²⁰⁾, dat wil zeggen de pensioenhandelingen van de CRP-RATP technisch overdragen naar de publiekrechtelijke stelsels (hierna „de ontvangende stelsels”).

- (33) Doel van deze integratie van een deel van de pensioenrechten uit hoofde van de speciale regeling van de RATP in de publiekrechtelijke stelsels is het solidariteitsmechanisme tussen de generaties en sectoren op een aanzienlijk bredere demografische basis te laten rusten en, in ruimer perspectief, ervoor te zorgen dat de verplichte pensioenregelingen volgens het omslagstelsel gefinancierd kunnen blijven worden.

De op de aansluitingsdatum bij de publiekrechtelijke stelsels opgebouwde basisrechten

- (34) Krachtens artikel L222-6 van het wetboek van sociale zekerheid kan een speciale pensioenregeling of elke andere pensioenregeling bij de publiekrechtelijke stelsels worden aangesloten tot op het niveau van de uitkeringen uit hoofde van speciale regelingen dat overeenkomt met de ouderdomsuitkeringen aan de werknemers die bij het algemene stelsel zijn aangesloten.
- (35) Bij een pensioenstelsel dat op het omslagstelsel is gebaseerd, worden bij de overname van de in het verleden onder een ander stelsel (en dus volgens andere criteria) opgebouwde rechten door een ontvangend stelsel, de opgebouwde rechten berekend op basis van de regels van het ontvangende stelsel, alsof de rechthebbenden (gepensioneerden, werkenden en geroyeerden) gedurende hun gehele loopbaan bij het ontvangende stelsel waren aangesloten.

⁽¹⁷⁾ CNAV: Caisse Nationale d'Assurance Vieillesse (nationale pensioenkas).

⁽¹⁸⁾ AGIRC: Association générale des institutions de retraite des cadres (algemene vereniging van pensioeninstellingen voor kaderpersoneel).

⁽¹⁹⁾ ARRCO: Association pour le régime de retraite complémentaire des salariés (vereniging voor de aanvullende pensioenregeling voor werknemers).

⁽²⁰⁾ Bij financiële aansluiting worden de bijzondere regeling en de bijbehorende regels intact gelaten. Het beoogde doel is de pensioenverplichtingen te laten verdwijnen van de balans van de ondernemingen die bij de operatie betrokken zijn. Bij aansluiting is er, anders dan bij integratie, geen enkel direct verband tussen de publiekrechtelijke stelsels en de ondernemingen, werknemers en gepensioneerden van de groep die tot aansluiting is overgegaan. Via een „scherm“-structuur tussen de ondernemingen en de werknemers van de aangesloten sector enerzijds en de publiekrechtelijke stelsels anderzijds, is er door de aansluiting slechts sprake van globale financiële stromen, die gestoeld zijn op „virtuele“ handelingen, die in zoverre virtueel zijn dat het personeel geen enkele directe juridische of bestuursrechtelijke band heeft met de instellingen van het ontvangende stelsel en voor de vaststelling van hun pensioenrechten en de herwaardering van uitbetaalde pensioenen alleen de regelgeving van het speciale stelsel op hen van toepassing blijft.

⁽¹⁵⁾ Decreet nr. 2005-1635 van 26 december 2005 betreffende de pensioenkas voor het personeel van de RATP.

⁽¹⁶⁾ Decreet nr. 2005-1638 van 26 december 2005 tot vaststelling van de procentuele pensioenbijdragen aan de pensioenkas voor het personeel van de RATP.

- (36) In dit geval hebben de Franse autoriteiten de basisrechten berekend, dat wil zeggen de rechten die overeenkomen met de pensioenuitkeringen die aan de hand van de regels van de ontvangende stelsels zijn berekend en die door deze stelsels zouden zijn overgenomen⁽²¹⁾. Alleen de basisrechten die aan deze omschrijving voldoen, kunnen door de ontvangende stelsels worden overgenomen.
- (37) Bovendien wordt in artikel 222-6 van het wetboek van sociale zekerheid bepaald dat bij aansluiting door een speciale regeling het beginsel van strikte financiële neutraliteit voor de sociaal verzekerden van het ontvangende stelsel in acht moet worden genomen. Anders gezegd, de financiële aansluiting van een speciale pensioenregeling bij de publiekrechtelijke stelsels mag in geen geval de financiële situatie van het ontvangende stelsel aantasten.
- (38) Vervolgens dient er een weging plaats te vinden, aan de hand waarvan vastgesteld wordt welk deel van deze in het verleden opgebouwde pensioenrechten bij de aansluiting daadwerkelijk gevalideerd wordt, met strikte inachtneming van het bovengenoemde beginsel van financiële neutraliteit. Theoretisch wordt bij deze weging een vergelijking gemaakt tussen de lastenverhouding van de pensioenen van de aangesloten groep en die van de pensioenen van het ontvangende stelsel⁽²²⁾. Het ontvangende stelsel bepaalt vervolgens naar welke verhouding de opgebouwde geherwaardeerde rechten overgenomen moeten worden om ervoor te zorgen dat deze lastenverhoudingen gelijk blijven: bij een dergelijke waardering worden de pensioenrechten „gratis” door het ontvangende stelsel overgenomen.
- (39) Indien het ontvangende stelsel de opgebouwde geherwaardeerde rechten op minder dan 100 % waardeert, kan dit stelsel het aan te sluiten stelsel voorstellen deze rechten op 100 % te laten waarden tegen betaling van een bijdrage ter handhaving van rechten (of „compensatie”).
- (40) Doel van de berekeningsmethode van deze compensaties is om het voorzieningenniveau ex ante van het ontvangende stelsel niet aan te tasten. Wanneer een voorweging plaatsvindt, is het bedrag van de compensatie gelijk aan de netto contante waarde van de jaarlijkse toetredingsrechten. Het jaarlijkse toetredingsrecht is het recht waarmee, voor de aanvullende rechten (dat wil zeggen die boven de gratis overgenomen rechten uitstijgen) die door het ontvangende stelsel zijn overgenomen, jaarlijks de lastenverhoudingen tussen het overgenomen stelsel en het ontvangende stelsel worden genivelleerd.
- (41) Als de financiële situatie van het ontvangende stelsel structureel tekorten laat zien, moet de berekeningsmethode erop gericht zijn deze tendens niet te verslechteren, en moet van de overgedragen groep niet een voorlopig technisch evenwicht worden verlangd om die onevenwichtige situatie te verminderen.
- (42) Aangezien in het onderhavige geval de demografische structuur van de RATP minder gunstig is dan de demografische structuur van de gemiddelde Franse onderneming die bij het publiekrechtelijke pensioenstelsel is aangesloten, moeten er bij volledige aansluiting van de basisrechten uit hoofde van de speciale pensioenregeling van de RATP-werknemers bij de publiekrechtelijke stelsels aan de ontvangende stelsels compensaties worden betaald, dat wil zeggen buitengewone, forfaitaire en bevrijdende bijdragen.
- (43) De Franse autoriteiten hebben aangegeven op welke wijze deze compensaties zijn berekend. De berekeningen vinden plaats op basis van de waarden van de parameters zoals die golden op het moment van de tenuitvoerlegging. Het gaat om de volgende parameters:
- de pensioenbijdragen en de grondslagen aan de hand waarvan de toevoeging aan de zijdens de aanvullende regelingen verwachte reserves kan worden berekend;
  - het actualiseringspercentage en eventueel de sterftetafel, die afhankelijk zijn van de economische omstandigheden.
- (44) De Franse autoriteiten verwachten in dit stadium dat de volgende compensaties moeten worden betaald:
- de compensatie aan de *Caisse nationale d'assurance vieillesse* (CNAV), die het algemene socialezekerheidsstelsel beheert, zou ongeveer [tussen de 400 en 800] (*) miljoen EUR bedragen;
  - de compensaties aan de aanvullende publiekrechtelijke pensioenregelingen die door de AGIRC-ARRCO worden beheerd, in de vorm van een deelneming in de technische reserves van deze stelsels, zouden ongeveer [tussen de 80 en 300] miljoen EUR bedragen.
- (45) De Franse regering is voornemens de betaling van deze compensaties aan de publiekrechtelijke stelsels in de plaats van de CRP-RATP voor haar rekening te nemen teneinde de financiële neutraliteit van de aansluiting van de speciale pensioenregeling van de RATP bij deze ontvangende stelsels te waarborgen.

(21) De bijzondere rechten uit hoofde van de speciale regeling, ofwel de „specifieke” rechten, komen wat betreft de opbouw overeen met het verschil tussen de opgebouwde pensioenrechten uit hoofde van de speciale regeling van de RATP en het deel dat overeenstemt met de publiekrechtelijke uitkeringen of basisrechten. De „specifieke” rechten van de speciale RATP-regeling komen dus overeen met de pensioenrechten die uitstijgen boven de normale rechten uit hoofde van de publiekrechtelijke stelsels. Deze bijzondere rechten, die in het kader van de hervorming van de speciale pensioenstelsels overigens geleidelijk zullen verdwijnen (zie overweging 21 van deze beschikking) blijven ten laste van de CRP-RATP.

(22) Het verschil tussen de lastenverhouding van twee stelsels hangt enerzijds af van het verschil in niveau en structuur van de lonen (die van invloed zijn op de pensioenlasten) en anderzijds van de demografische verschillen (bijvoorbeeld een relatief kleinere basis van bijdrageplichtigen, hetgeen gevolgen heeft voor de hoogte van de bijdragen).

(*) Deze informatie valt onder de geheimhoudingsplicht.

De na de aansluiting opgebouwde basisrechten

- (46) Met betrekking tot de basisrechten die na de aansluiting bij de publiekrechtelijke stelsels worden opgebouwd, is bepaald dat de RATP en haar werknemers de publiekrechtelijke pensioenbijdragen betalen, als tegenprestatie voor de rechten uit hoofde van het algemene stelsel en de aanvullende regelingen.

6. REDENEN DIE TOT HET BESLUIT TOT INLEIDING VAN DE PROCEDURE HEBBEN GELEID

- (47) In haar besluit tot inleiding van de procedure heeft de Commissie twijfels geuit over de verenigbaarheid van de aangemelde hervorming met de gemeenschappelijke markt. De Commissie heeft aangegeven dat het doel van de onderzoeksprocedure was om na te gaan of de aangemelde hervorming als steun ten gunste van de RATP moet worden aangemerkt.
- (48) In de eerste plaats heeft de Commissie gekeken naar het nauwe verband tussen de oprichting van de CRP-RATP en de aansluiting bij de publiekrechtelijke stelsels en achtte zij het nodig te onderzoeken of de aansluiting van de basisrechten geen staatssteun aan de RATP vormde.
- (49) Vervolgens heeft de Commissie vraagtekens geplaatst bij de stelling dat de financiering door de staat van de specifieke rechten uit hoofde van de pensioenregeling van de RATP geen staatssteun vormt, en dat deze steun desgevallend verenigbaar zou zijn met de gemeenschappelijke markt.
- (50) Tot slot betwijfelde de Commissie of de aangemelde hervorming noodzakelijk was en of deze in verhouding stond tot het te dienen algemeen belang. Wat de noodzaak van de aangemelde hervorming betreft, heeft de Commissie gekeken of de markt voor het openbaar vervoer in de Parijse regio daadwerkelijk is opengesteld en of de factoren die kenmerkend zijn voor de juridische en feitelijke situatie van de RATP en die een daadwerkelijke concurrentie in de weg zouden kunnen staan, waren weggenomen. Daarnaast heeft de Commissie twijfels geuit bij de vraag of de aangemelde hervorming evenredig was, hoofdzakelijk omdat deze hervorming ook betrekking zal hebben op de speciale pensioenverplichtingen ten aanzien van werknemers die na de tenuitvoerlegging ervan in dienst worden genomen.
- (51) In haar besluit van 10 oktober 2007 heeft de Commissie evenwel geconcludeerd dat de financiering door de staat van het tekort uit hoofde van de pensioenregeling van de RATP voor de periode 1995-2005 krachtens artikel 1, onder b), iii), van Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad van 22 maart 1999 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 93 van het EG-Verdrag⁽²³⁾ als bestaande staatssteun moet worden aangemerkt (zie overweging 15 van deze beschikking).
- (52) De Commissie was tevens van oordeel dat artikel 87 van het EG-Verdrag niet van toepassing is op de CRP-RATP, aangezien de CRP-RATP geen onderneming is (zie overweging 67 van genoemd besluit).
- (53) De Commissie was tot slot van mening dat de garantie die door de Franse staat aan de rechthebbenden van de

speciale regeling is gegeven, rechtstreeks ten goede kwam aan de werknemers van de RATP, en niet aan de RATP zelf, en dat die garantie derhalve niet als een economisch voordeel voor een onderneming kon worden aangemerkt (zie overweging 70 van genoemd besluit).

7. ARGUMENTEN VAN DE FRANSE AUTORITEITEN NAAR AANLEIDING VAN DE INLEIDING VAN DE ONDERZOEKSPROCEDURE

Opmerking vooraf

- (54) In hun brief van 22 januari 2008 wijzen de Franse autoriteiten erop dat de aangemelde hervorming volgens hen steun ten behoeve van personen en niet ten behoeve van de onderneming RATP betreft en dat deze hervorming derhalve geen staatssteun ten gunste van de RATP kan vormen. Bovendien zijn de Franse autoriteiten van mening dat, zelfs al zou de daadwerkelijke begunstigde van de aangemelde hervorming de RATP zijn, de genoemde hervorming de handel tussen de lidstaten niet ongunstig kan beïnvloeden en niet tot concurrentievervalsing kan leiden aangezien de RATP slechts op één enkele markt actief is, namelijk de markt voor openbaar stadsvervoer in de Ile-de-France, die nog niet is opengesteld voor concurrentie, en de hervorming bovendien geen enkele invloed heeft op de activiteiten van de dochterondernemingen van de RATP of op de markten waarop deze actief zijn.

Met betrekking tot de aansluiting van de basisrechten

- (55) De Franse autoriteiten zijn van oordeel dat de aansluiting van de CRP-RATP bij het algemene stelsel geen elementen van staatssteun bevat ten gunste van de RATP, omdat deze de RATP geen voordeel oplevert.
- (56) In de eerste plaats zijn de Franse autoriteiten van mening dat, zoals de Commissie zelf in punt 69 van het besluit tot inleiding van de procedure heeft aangegeven, „de tweede fase van de hervorming, dat wil zeggen de betaling van de compensaties en de overdracht van de financiering van de basisrechten van de CRP-RATP aan de CNAV en de AGIRC-ARRCO geen invloed meer heeft op de economische situatie van de RATP”.
- (57) Voorts zijn de Franse autoriteiten van oordeel dat de verplichtingen van de RATP die overeenkwamen met de basisrechten geen kosten vormden die normaliter op haar budget zouden hebben moeten drukken in de zin van de communautaire jurisprudentie. Volgens de Franse autoriteiten drukken de bevrijdende bijdragen die aan de publiekrechtelijke pensioenfondsen worden betaald normaal gesproken inderdaad op de financiële middelen van Franse ondernemingen, maar dit geldt niet voor de verplichting ten opzichte van actieve en gepensioneerde werknemers tot uitbetaling van pensioenen, zoals het geval was voor de RATP, die tot aan de aangemelde hervorming de pensioendienst over een eigen pensioendienst beschikte. Aangezien de aansluiting van de CRP-RATP bij het algemene stelsel en de betaling van compensaties door de staat aan het algemene stelsel dus gepaard gaan met de betaling van een bevrijdende bijdrage die overeenstemt met het publiekrechtelijke niveau, betekent dit niet dat de RATP geen kosten hoeft te dragen die normaal gesproken door een onderneming dienen te worden gefinancierd.

⁽²³⁾ PB L 83 van 27.3.1999, blz. 1.

(58) Tot slot zijn de Franse autoriteiten van mening dat, aangezien de speciale pensioenregeling bij de oprichting van de RATP in 1948 door de staat werd opgelegd, het niet normaal zou zijn dat de onderneming de lasten zou moeten dragen van de compensaties die de tegenprestatie vormen van de aansluiting van de CRP-RATP bij het algemene stelsel.

Met betrekking tot de financiering van de specifieke rechten

(59) In de eerste plaats zijn de Franse autoriteiten van mening dat de jurisprudentie volgens welke de kosten die voortvloeien uit een collectieve arbeidsovereenkomst, uit de aard daarvan kosten vormen die normaal gesproken op het budget van een onderneming drukken, ongeacht de vraag of de onderneming deze overeenkomst vrijwillig heeft geaccepteerd of dat de toepassing daarvan bij wet of regelgeving is uitgebreid naar deze onderneming ⁽²⁴⁾, niet van toepassing is op het onderhavige geval, aangezien de pensioenregeling van de RATP-werknemers niet voortvloeit uit een collectieve arbeidsovereenkomst.

(60) In de tweede plaats zijn de Franse autoriteiten van oordeel dat het bestaan van de specifieke rechten de RATP geenszins een voordeel oplevert. Het feit dat de RATP nog steeds statutaire werknemers blijft aannemen die aanspraak kunnen maken op de specifieke rechten, toont niet aan dat het bestaan van de specifieke rechten de RATP een economisch voordeel oplevert.

(61) In de derde plaats blijven de Franse autoriteiten bij hun standpunt dat de overheidsfinanciering van de specifieke rechten enkel en alleen een compensatie vormt voor ongebruikelijke lasten die de RATP moet dragen. De Franse autoriteiten zijn van mening dat de conclusie dat de financiering van de specifieke pensioenrechten geen staatssteun vormt, voortvloeit uit de beginselen die reeds vanaf het ontstaan van de Gemeenschap in de communautaire jurisprudentie terug te vinden waren; het arrest *Combis* ⁽²⁵⁾ en het arrest *Enirisorse* ⁽²⁶⁾ zijn hiervan slechts de meest recente voorbeelden.

Met betrekking tot de verenigbaarheid van de aangeelde hervorming met de gemeenschappelijke markt

(62) Mocht de Commissie van oordeel zijn dat de aangeelde hervorming elementen van staatssteun bevat, zijn de Franse autoriteiten van mening dat genoemde hervorming in ieder geval verenigbaar is met de gemeenschappelijke markt.

(63) De Franse autoriteiten blijven bij hun standpunt dat de aangeelde hervorming in overeenstemming is met de gestrandekostentheorie en bevorderlijk is voor de concurrentie.

(64) Daarnaast vinden de Franse autoriteiten dat de nieuwe financiering van de pensioenrechten met ingang van 2006 nodig en evenredig is voor de invoering van de marktwerking.

(65) De Franse autoriteiten zijn van mening dat de aangeelde hervorming nodig is in verband met de openstelling voor concurrentie van de markt voor het openbaar stadsvervoer in de Ile-de-France overeenkomstig Verordening (EG) nr. 1370/2007. Dankzij deze hervorming kan enerzijds worden voorkomen dat concurrentievervalsing ontstaat tussen openbare en particuliere aanbieders en kan anderzijds een obstakel dat de toetreding tot die markt in de weg stond, namelijk wijze waarop de RATP-pensioenen worden gefinancierd, definitief worden weggenomen.

(66) Met betrekking tot het evenredige karakter van de aangeelde hervorming hebben de Franse autoriteiten de Commissie in hun brief van 23 april 2008 in kennis gesteld van de door de Franse regering op gang gebrachte hervorming van de speciale pensioenregeling van de RATP, waarmee de speciale pensioenregeling van de RATP in overeenstemming wordt gebracht met de onder het gemene recht geldende regels.

8. OPMERKINGEN VAN DE BELANGHEBBENDE PARTIJEN NAAR AANLEIDING VAN DE INLEIDING VAN DE ONDERZOEKSPROCEDURE

(67) Bij brief van 13 februari 2008 heeft de vakbond SUD van de RATP zijn bezwaar tegen het door de Franse autoriteiten aangeelde voornemen kenbaar gemaakt, omdat hiermee slechts beoogd zou worden de RATP om te vormen tot een door winstbejag gedreven grote internationale groep. In die brief heeft de vakbond SUD van de RATP de Commissie gewezen op het feit dat de werknemers van de RATP, aldus de vakbond, niet het statuut van werknemers uit de particuliere sector hebben en de code du travail [arbeidswetboek] dus niet op hen van toepassing is.

(68) De vakbond SUD van de RATP stelt verder dat de hervorming van de pensioenregeling van de RATP had worden toevertrouwd aan een paritaire gemengde commissie moeten, aangezien deze hervorming onderwerp had moeten zijn van collectieve onderhandelingen tussen de sociale partners.

9. COMMENTAAR VAN FRANKRIJK OP DE OPMERKINGEN VAN DE BELANGHEBBENDE PARTIJEN

(69) Met betrekking tot het rechtsregime dat op de RATP-werknemers van toepassing is, wijzen de Franse autoriteiten er in hun brief van 3 april 2008 op dat het bepaalde in het arbeidswetboek geacht moet worden ook van toepassing te zijn op de statutaire werknemers van de RATP, tenzij deze bepalingen in het arbeidswetboek of in de jurisprudentie uitdrukkelijk niet van toepassing worden verklaard op die werknemers. Volgens Frankrijk volstaat het feit dat er dergelijke uitzonderingen bestaan niet om de RATP-werknemers aan te merken als werknemers met een publiekrechtelijke arbeidsverhouding.

(70) Frankrijk geeft bovendien aan dat in decreet nr. 60-1362 van 19 december 1960, waarin de paritaire gemengde commissie van de RATP bevoegd wordt verklaard voor het personeelsstatuut, geen melding wordt gemaakt van de pensioenregeling. Volgens de Franse autoriteiten is de pensioenregeling van de RATP niet het resultaat van collectieve onderhandelingen, maar is deze langs administratiefrechtelijke weg door de staat aan de RATP opgelegd.

⁽²⁴⁾ Arrest van het Hof van 5 oktober 1999, *Frankrijk vs. Commissie*, C-251/97, Jurispr. I-6639, punt 40.

⁽²⁵⁾ Arrest van het Gerecht van 16 maart 2004, *Danske Busvognmaend vs. Commissie*, T-157/01, Jurispr. II-917.

⁽²⁶⁾ Arrest van het Hof van 23 maart 2006, *Enirisorse SpA vs. SotaCRP-RATPbo SpA*, C-237/04, Jurispr. I-2843.

10. REIKWIJDTE VAN DE ONDERHAVIGE BESCHIKKING

- (71) Deze beschikking heeft betrekking op de verenigbaarheid van de nieuwe wijze van financiering van de pensioenen met de communautaire regels inzake staatssteun.
- (72) De inleiding van de onderzoeksprocedure op 10 oktober 2007 en met name de opmerkingen van de Franse autoriteiten hebben de Commissie een beter inzicht verschaft in de manier waarop de aangemelde hervorming ten uitvoer is gelegd en haar tot het besluit gebracht dat er drie maatregelen zijn die mogelijk elementen van staatssteun bevatten.
- (73) Ten eerste is de CRP-RATP op 1 januari 2006, in plaats van de RATP, de enige juridisch debiteur geworden van alle pensioenuitkeringen die verschuldigd zijn aan statutaire werknemers.
- (74) In de tweede plaats betaalt de staat sinds 1 januari 2006 een subsidie aan de CRP-RATP om haar rekeningen in evenwicht te brengen. Deze overheidssubsidie dekt het demografisch tekort en de meerkosten van de speciale pensioenregeling van de RATP.
- (75) In de derde plaats biedt de aangemelde hervorming de CRP-RATP de mogelijkheid de basispensioenrechten uit hoofde van de speciale regeling te laten aansluiten bij de publiekrechtelijke stelsels. Daarbij zal de staat, in plaats van de CRP-RATP, de compensaties betalen om de strikte financiële neutraliteit van de aansluiting te garanderen.

11. BEOORDELING VAN DE EERSTE MAATREGEL: DE OPRICHTING VAN DE CRP-RATP

- (76) De Commissie merkt op dat de CRP-RATP op 1 januari 2006, in plaats van de RATP, de enige juridisch debiteur is geworden van alle pensioenuitkeringen die verschuldigd zijn aan werknemers met een statutaire post. De Commissie stelt vast dat de door de RATP aan de CRP-RATP betaalde pensioenbijdragen tegelijk het karakter van een bevrijdende bijdrage hebben gekregen.
- (77) De Commissie stelt vast dat de RATP onder het systeem dat vóór 1 januari 2006 gold, juridisch gezien de pensioenverplichtingen uit hoofde van de speciale regeling verschuldigd was. In die zin week de financiering van de speciale regeling voor de RATP-werknemers af van het gemene recht: de RATP was verantwoordelijk voor het financieel evenwicht van de betrokken regeling, aangezien de door de RATP voor de speciale regeling betaalde „werkgevers”-bijdrage geen bevrijdend karakter had.
- (78) De Commissie komt dan ook tot de conclusie dat de aangemelde hervorming hoofdzakelijk tot gevolg had dat de door de RATP betaalde „werkgevers”-bijdrage voor de pensioenen van haar werknemers een bevrijdend

karakter kreeg, waardoor zij niet langer de historische verplichting had om te zorgen voor een financieel evenwicht van de speciale regeling. Anders gezegd, met de aangemelde hervorming werd de verantwoordelijkheid voor het financieel evenwicht van de bewuste speciale regeling van de RATP overgeheveld naar de CRP-RATP, en uiteindelijk naar de staat.

- (79) Bovendien stelt de Commissie vast dat de verplichting van de RATP om de speciale regeling financieel in evenwicht te houden, zich zonder de aangemelde hervorming vertaald zou hebben in het aangaan van een verplichting jegens de staat, waarvoor een voorziening in de boeken zou zijn opgenomen op het moment dat werd overgegaan op de IFRS-normen (International Financial Reporting Standard, de internationale standaardnormen voor financiële verslaggeving) die sinds 30 juni 2007 op de RATP van toepassing zijn ⁽²⁷⁾.
- (80) In dit stadium wenst de Commissie erop te wijzen dat met betrekking tot de oprichting van de CRP-RATP dezelfde vraag rijst als bij de hervorming van de financieringswijze van de pensioenen van de ten laste van La Poste komende overheidsambtenaren ⁽²⁸⁾. Om te beoordelen of de maatregel in kwestie in het onderhavige geval elementen van staatssteun bevat, zal de Commissie dan ook dezelfde benadering hanteren als in bovengenoemde beschikking.

11.1. HET BESTAAN VAN STAATSSTEUN

- (81) In artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag wordt bepaald dat „behoudens de afwijkingen waarin dit Verdrag voorziet, [...] steunmaatregelen van de staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar [zijn] met de gemeenschappelijke markt, voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt”.
- (82) Om een nationale maatregel als staatssteun in de zin van artikel 87, lid 1 van het EG-Verdrag te kunnen aanmerken, moet aan de volgende cumulatieve voorwaarden zijn voldaan: 1) de betrokken maatregel levert een selectief economisch voordeel op, 2) dit voordeel wordt met staatsmiddelen bekostigd, 3) dit voordeel leidt of dreigt tot vervalsing van de mededinging te leiden, en tot slot 4) dit voordeel heeft een ongunstige invloed op het handelsverkeer tussen de lidstaten.
- (83) Er dient uiteengezet te worden waarom de betrokken maatregel geacht kan worden te voldoen aan deze cumulatieve voorwaarden en derhalve als staatssteun ten gunste van de RATP in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag moet worden aangemerkt.

⁽²⁷⁾ In het informatierapport dat op 9 juli 2008 namens de nationale commissie financiën, begrotingscontrole en economische rekeningen door senator Bertrand Auban is opgesteld, worden deze pensioenverplichtingen op 21 miljard EUR geraamd.

⁽²⁸⁾ Beschikking 2008/204/EG van de Commissie van 10 oktober 2007 betreffende de door Frankrijk toegekende staatssteun in verband met de hervorming van de financieringswijze van de pensioenen van de overheidsambtenaren ten laste van La Poste (PB L 63 van 7.3.2008, blz. 16).

11.1.1. SELECTIEF ECONOMISCH VOORDEEL TEN GUNSTE VAN DE RATP

- (84) Om te kunnen beoordelen of de onderhavige maatregel elementen van staatssteun bevat, moet vastgesteld worden of deze maatregel de RATP een economisch voordeel oplevert, omdat deze voor de RATP een verlichting betekenen van kosten die normaal gesproken ten laste van haar eigen financiële middelen zouden zijn gekomen, en daardoor wordt verhinderd dat de op de markt aanwezige krachten hun normale werking hebben ⁽²⁹⁾.
- (85) In dat verband moet volgens vaste jurisprudentie onder een normale last worden verstaan de kosten die normaal gesproken zijn verbonden aan de normale bedrijfsvoering of de dagelijkse activiteiten van een onderneming ⁽³⁰⁾. Het Hof heeft eveneens geoordeeld dat een steunmaatregel bestaat uit een verlichting van de lasten die normaal gesproken op het budget van ondernemingen drukken, rekening houdend met de aard en de systematiek van het betrokken lastenstelsel terwijl een bijzondere last integendeel een extra last is ten opzichte van deze normale lasten ⁽³¹⁾.
- (86) In het licht van de jurisprudentie van het Hof en overeenkomstig haar beschikkingspraktijk ⁽³²⁾ is de Commissie van mening dat de kwalificatie van lasten als „normaal” of „bijzonder” inhoudt dat een referentiekader of ijkpunt moet worden vastgesteld om te bepalen welke ondernemingen zich in het licht van de doelstelling van de betrokken maatregel in een feitelijk en juridisch vergelijkbare situatie bevinden.
- (87) In dat opzicht moet erop gewezen worden dat voor de toepassing van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag alleen hoeft te worden vastgesteld of een overheidsmaatregel binnen het kader van een bepaalde rechtsregeling „bepaalde ondernemingen of bepaalde producties” in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag kan begunstigen ten opzichte van andere ondernemingen die zich in het licht van de doelstelling van de betrokken maatregel in een feitelijk en juridisch vergelijkbare situatie bevinden.
- (88) Het Hof geeft meer in het bijzonder aan dat de keuze voor het referentiesysteem in twee fasen plaatsvindt: in de eerste plaats wordt vastgesteld op welk lastenstelsel de

betrokken maatregel betrekking heeft en in de tweede plaats wordt gekeken welke algemene regeling van toepassing is op het desbetreffende lastenstelsel.

- (89) Indien er een relevant extern ijkpunt kan worden vastgesteld en er ten opzichte van dat ijkpunt „abnormale” lasten zouden bestaan, vormt de betrokken maatregel geen staatssteun in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag. In het tegenovergestelde geval dient de betrokken maatregel als staatssteun in de zin van die bepaling te worden aangemerkt.

11.1.1.1. Geen extern ijkpunt in het onderhavige geval

- (90) Wanneer deze methodiek in het onderhavige geval wordt toegepast, bestaat het lastenstelsel waarop de maatregel in kwestie betrekking heeft naar het oordeel van de Commissie uit de sociale bijdragen die een werkgever draagt in het kader van de verplichte ouderdomsverzekering van zijn werknemers.
- (91) In theorie onderscheidt de Commissie twee mogelijke referentiekaders:
- de bepalingen op het gebied van de verplichte ouderdomsverzekering die van toepassing zijn op de publiekrechtelijke pensioenstelsels, dat wil zeggen het door de CNAV beheerde socialezekerheidsstelsel en de door de AGIRC en de ARRCO beheerde aanvullende regelingen;
  - de bepalingen op het gebied van de verplichte ouderdomsverzekering die van toepassing zijn op andere overheidsinstellingen.
- (92) Wat het eerste mogelijke referentiekader betreft, de publiekrechtelijke pensioenstelsels, merkt de Commissie op dat de RATP sinds 1 januari 2006 een sociale bijdrage betaalt die overeenstemt met de sociale bijdrage van ondernemingen aan de pensioeninstellingen die de publiekrechtelijke stelsels beheren. De Commissie constateert echter dat de uitkeringen die via de door de CRP-RATP beheerde speciale regeling aan de rechthebbenden van de RATP worden betaald sinds 1 januari 2006 hoger zijn dan de uitkeringen die worden betaald aan bij de publiekrechtelijke stelsels aangesloten werknemers.
- (93) Bovendien stelt de Commissie vast dat de werknemers die zijn aangesloten bij de publiekrechtelijke stelsels een privaatrechtelijke arbeidsovereenkomst hebben, terwijl de werknemers van de RATP statutaire werknemers zijn. In dat verband moet erop gewezen worden dat het statuut van het RATP-personeel in verschillende opzichten afwijkt van het gemene recht (zie voetnoot 6).

⁽²⁹⁾ Arrest van 14 februari 1990, *Frankrijk vs. Commissie*, C-301/87, Jurispr. blz. I-307, punt 41.

⁽³⁰⁾ Zie hiervoor het arrest van het Gerecht van 20 september 2000, *Spanje vs. Commissie*, T-55/99, Jurispr. blz. II-3207, punt 82.

⁽³¹⁾ Zaak C-390/98, *H.J. Banks & Co. Ltd vs. The Coal Authority en Secretary of State for Trade and Industry*, Jurispr. blz. I-6117, punt 33.

⁽³²⁾ Zie in dat verband de bovengenoemde beschikking 2008/204/EG van 10 oktober 2007 en het besluit van de Commissie betreffende de hervorming van de financiering van het pensioenstelsel in de bankensector in Griekenland (PB C 308 van 19.12.2007, blz. 9).

- (94) In het licht van het voorgaande en gelet op haar beschikingspraktijk⁽³³⁾ is de Commissie van mening dat de bepalingen inzake de verplichte ouderdomsverzekering die van toepassing zijn op de publiekrechtelijke stelsels niet als referentiekader kunnen dienen bij het onderzoek dat de Commissie voert om vast te stellen of er sprake is van een economisch voordeel in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag.
- (95) Wat het tweede mogelijke referentiekader betreft, de overheidsinstellingen, heeft de Commissie geen economische spelers kunnen vinden die samen een homogene groep vormen die als ijkpunt zou kunnen dienen. De RATP bevindt zich in Frankrijk immers in meerdere opzichten in een zeer specifieke feitelijke en juridische situatie⁽³⁴⁾.
- (96) Tot slot is de Commissie van oordeel dat er geen enkel extern ijkpunt bestaat aan de hand waarvan een definitie zou kunnen worden gegeven van een „normale” bijdrage die gedragen moet worden door ondernemingen die zich in het licht van de doelstelling van de betrokken maatregel in een feitelijk en juridisch met de RATP vergelijkbare situatie bevinden.
- (97) De Commissie ziet in het door Frankrijk aangehaalde arrest-*Enirisorse*⁽³⁵⁾ geen aanleiding om haar conclusies inzake het bestaan van een voordeel ten gunste van de RATP te wijzigen. In dit arrest baseert het Hof zich namelijk op een vergelijking van de onderzochte maatregel met een „normale situatie”, waarvan het Hof een definitie heeft kunnen geven maar die niet op vergelijkbare wijze voorhanden is in de onderhavige zaak.
- (98) Bij gebrek aan een relevant extern ijkpunt bestaat, moet volgens de Commissie bij de beoordeling van de vraag of er sprake is van een voordeel in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag, de situatie van de RATP zelf voor de invoering van de maatregel als referentiekader worden gehanteerd om na te gaan of er sprake is van een selectief economisch voordeel.
- (101) De Commissie komt dan ook tot de conclusie dat de RATP door de betrokken maatregelen wordt bevrijd van lasten die zij krachtens de bovengenoemde wet van 1948 had moeten dragen.
- (102) Met betrekking tot de vraag of de pensioenlasten voor de RATP zelf al dan niet normale lasten zijn, is de Commissie van oordeel dat de ingevolge het arbeidsrecht of collectieve arbeidsovereenkomsten met vakbonden op een onderneming rustende verplichtingen om uitkeringen bij ontslag en/of vervroegde uittreding te verstrekken, deel uitmaken van de gewone kosten die een onderneming uit eigen middelen dient te bekostigen⁽³⁶⁾.
- (103) De Commissie is dan ook van mening dat de lasten die de RATP op grond van de wet van 1948 moet dragen, normale lasten zijn. Aangezien de betrokken maatregel tot gevolg heeft dat de RATP bepaalde kosten die normaal gesproken uit de eigen financiële middelen van de RATP zouden worden gefinancierd, niet hoeft te dragen, levert deze maatregel de onderneming volgens de Commissie een economisch voordeel in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag op. Het gaat hier om een selectief voordeel, omdat er slechts één begunstigde is.
- (104) Bovendien heeft de Commissie vastgesteld dat de verplichting van de RATP om de speciale regeling financieel in evenwicht te houden, zich zonder de aangemelde hervorming vertaald zou hebben in een in de balans van de RATP op te nemen verplichting jegens de staat, waarvoor een voorziening in de boeken zou zijn opgenomen bij de invoering van de IFRS-normen (International Financial Reporting Standard, de internationale standaardnormen voor financiële verslaggeving) die sinds 30 juni 2007 op de RATP van toepassing zijn.
- (105) Hiermee wordt bevestigd dat de oprichting van de CRP-RATP voor de RATP een verlichting betekent van lasten die zij normaal gesproken had moeten dragen.

11.1.1.2. *Het bestaan van een economisch voordeel*

- (99) Zoals hiervoor is aangegeven, was de RATP binnen het stelsel dat vóór 1 januari 2006 gold, juridisch gezien debiteur van de pensioenverplichtingen uit hoofde van de speciale regeling. In dat verband diende de RATP te zorgen voor het financieel evenwicht van die pensioenregeling, aangezien de door de RATP in het kader van de speciale regeling betaalde „werkgevers”-bijdrage geen bevrijdend karakter had.
- (100) De Commissie heeft geconstateerd dat de aangemelde hervorming hoofdzakelijk tot gevolg had dat de door de RATP betaalde „werkgevers”-bijdrage voor de pensioenen van haar werknemers een bevrijdend karakter kreeg.

11.1.1.3. *Arrest Combust niet van toepassing op het onderhavige geval*

- (106) De Franse autoriteiten verwijzen uitgebreid naar het arrest *Combust*⁽³⁷⁾, waarin het Gerecht de kosten die voortvloeien uit een afwijkend statuut van het personeel van een onderneming die zich ten gevolge van een hervorming met betrekking tot het personeelsbeheer in een situatie van gemeen recht bevindt, met andere woorden in dezelfde situatie als haar concurrenten, als „abnormale” lasten beschouwt. Zo verklaart het Gerecht dat: „de betrokken maatregel tot doel had de geprivilegieerde en dure status van de bij Combust werkende ambtenaren te vervangen door de status van arbeidscontractant welke vergelijkbaar is met die van de werknemers bij andere

⁽³³⁾ Zie in dat verband de beschikking en het besluit waarnaar wordt verwezen in voetnoot 6.

⁽³⁴⁾ Zie met name onder 2 en 3 van deze beschikking.

⁽³⁵⁾ Zaak C-34/01, *Enirisorse SpA vs. Ministero delle Finanze*, Jurispr. blz. I-14243.

⁽³⁶⁾ Zie punt 63 van de communautaire richtsnoeren inzake reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden (PB C 244 van 1.10.2004, blz. 2).

⁽³⁷⁾ Zaak T-157/01, *Danske Busvognmænd vs. Commissie*, Jurispr. blz. II-917.

busvervoersbedrijven die in een concurrentieverhouding met Combust staan. Het ging er dus om Combust te bevrijden van een structureel nadeel ten opzichte van haar particuliere concurrenten. Artikel 87, lid 1, Europese Gemeenschap heeft uitsluitend tot doel voordelen te verbieden die bepaalde ondernemingen begunstigen, aangezien onder het begrip „steun” enkel de maatregelen vallen die de lasten verlichten die normalerwijze op de begroting van een onderneming drukken en die zijn te beschouwen als een economisch voordeel dat de begunstigde onderneming onder normale marktvoorwaarden niet zou hebben verkregen [...]. Bovendien had de Deense staat, in plaats van de 100 miljoen DKK rechtstreeks aan de door Combust tewerkgestelde ambtenaren uit te keren, hetzelfde resultaat kunnen bereiken door de wederaanstelling van die ambtenaren binnen de overheid, zonder uitkering van de specifieke bonificatie, hetgeen Combust in staat zou hebben gesteld meteen arbeidscontractanten met een privaatrechtelijke status aan te stellen.”

- (107) Ten eerste herinnert de Commissie eraan dat het arrest Combust niet door het Hof is bekrachtigd. De stelling dat er bij compensatie van een structureel nadeel geen sprake zou kunnen zijn van steun worden door bepaalde elementen uit de jurisprudentie van het Hof tegengesproken. Zo heeft het Hof steeds gesteld dat bij de beoordeling van de vraag of er sprake is van steun, gekeken moet worden naar de gevolgen van de overheidsinterventie en niet naar de oorzaken of doeleinden daarvan⁽³⁸⁾. Het Hof heeft voorts overwogen dat het begrip „steun” betrekking heeft op tegemoetkomingen van overheidswege die, in verschillende vormen, de lasten verlichten die normaal gesproken op het budget van een onderneming drukken⁽³⁹⁾. Ook heeft het Hof duidelijk aangegeven dat de loonkosten door hun aard op het budget van een onderneming drukken, ongeacht de vraag of deze kosten al dan niet uit wettelijke verplichtingen of collectieve arbeidsovereenkomsten voortvloeien⁽⁴⁰⁾. In dat verband heeft het Hof geoordeeld dat het feit dat met die overheidsmaatregelen wordt beoogd meerkosten te compenseren, niet betekent dat die maatregelen niet als steun kunnen worden aangemerkt⁽⁴¹⁾. In dat verband wijzen de Franse autoriteiten erop dat de RATP door de aangeelde hervorming slechts van „abnormale” lasten wordt bevrijd, en dat daarom het door het Gerecht in het arrest Combust geformuleerde beginsel van toepassing zou moeten zijn.

- (108) In dat opzicht benadrukt de Commissie dat de zaak Combust zich op belangrijke materiële aspecten onderscheidt van de onderhavige zaak:

⁽³⁸⁾ Zaak 173/73, *Italië vs. Commissie*, Jurispr. blz. 709, punt 13; zaak C-310/85, *Deufil vs. Commissie*, Jurispr. blz. 901, punt 8; zaak C-241/94, *Frankrijk vs. Commissie*, Jurispr. blz. I-4551, punt 20.

⁽³⁹⁾ Zaak C-387/92, *Banco Exterior*, Jurispr. blz. I-877, punt 13; bovengenoemd arrest in de zaak C-241/94, punt 34.

⁽⁴⁰⁾ Zaak C-5/01, *België vs. Commissie*, Jurispr. blz. I-1191, punt 39.

⁽⁴¹⁾ Zaak 30/59, *Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg vs. Hoge Autoriteit*, Jurispr. blz. 3, punten 29 en 30; bovengenoemd arrest in de zaak C-173/73, punten 12 en 13; bovengenoemd arrest in de zaak C-241/94, punten 29 en 35; zaak C-251/97, *Frankrijk vs. Commissie*, Jurispr. blz. I-6639, punten 40, 46 en 47.

— de vergoedingen worden rechtstreeks uitgekeerd aan de ambtenaren die bij Combust in dienst zijn, terwijl het bij de maatregel waarop deze beschikking betrekking heeft, om de „werkgevers”-bijdrage van de RATP gaat;

— in de zaak Combust had de betrokken overheidsmaatregel tot doel de geprivilegieerde en dure status van de bij Combust werkende ambtenaren te vervangen door de status van arbeidscontractant welke vergelijkbaar is met die van de werknemers bij andere busvervoersbedrijven die met Combust concurreren. Daarentegen blijven de status en de rechten van de RATP-werknemers onaangetast door de betrokken maatregel. Deze status en deze rechten verschillen van die van de werknemers met een privaatrechtelijke dienstbetrekking bij de ondernemingen die bij de publiekrechtelijke stelsels zijn aangesloten;

— bij de activiteiten van Combust verschilde de concurrentiesituatie van die waarbinnen de RATP opereert. De naamloze vennootschap Combust A/S moest de vervoersactiviteiten op commerciële grondslag beheren en onder vergelijkbare mededingingsvoorwaarden als particuliere busbedrijven op de markt opereren. Daarbij wordt de exploitatie van het busvervoer na aanbestedingsprocedures door de autoriteiten die het openbaar vervoer beheren aan particuliere en openbare ondernemingen gegund. Volgens de voorschriften die voor aanbestedingen gelden, worden opdrachten gegund aan „de inschrijver met de economisch voordeligste aanbieding”, ongeacht de vraag of het om een particuliere dan wel een openbare inschrijver gaat. Voor de RATP geldt dat een groot deel van de sector waarin zij opereert, niet geprivatiseerd is en krachtens Verordening (EG) nr. 1370/2007 slechts geleidelijk voor concurrentie zal worden opengesteld. De economische wetmatigheden spelen hier derhalve op een andere wijze.

- (109) De Commissie is van oordeel dat de feitelijke verschillen tussen de zaak Combust en de onderhavige zaak voldoende zijn om voor de beide zaken een verschillende redenering te hanteren.

11.1.2. STAATSMIDDELEN

- (110) De Commissie is van mening dat met de onderzochte maatregel staatsmiddelen ten gunste van de RATP gemoeid zijn, daar niet langer de RATP maar de staat verantwoordelijk is voor het financiële evenwicht van de speciale pensioenregeling voor de RATP-werknemers. Vanaf het moment waarop de hervorming ten uitvoer wordt gelegd, waarborgt de staat namelijk het financiële evenwicht van de CRP-RATP door middel van de betaling van een evenwichtssubsidie aan dit socialezekerheidsorgaan, welke bijdrage zonder de hervorming door de RATP had moeten worden betaald.

- (111) De Commissie concludeert derhalve dat met de betrokken maatregel staatsmiddelen in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag zijn gemoeid.

11.1.3. CONCURRENTIEVERVALSING EN ONGUNSTIGE BEÏNVLOEDING VAN HET HANDELSVERKEER

- (112) Zoals hiervoor aangegeven is de RATP, de begunstigde van de onderhavige maatregel, de moedermaatschappij van een groep van ondernemingen, de Groep RATP, die actief is in de vervoerssector en de sector van aanverwante diensten. Alle ondernemingen uit de groep zijn actief op de communautaire markten van de bovengenoemde sectoren.
- (113) In dat verband dient erop gewezen te worden dat steunmaatregelen die erop gericht zijn een onderneming te bevrijden van de kosten die zij normaal gesproken zou hebben moeten dragen voor haar normale bedrijfsvoering of haar dagelijkse activiteiten, in beginsel leiden tot vervalsing van de concurrentievoorwaarden⁽⁴²⁾. Het Hof heeft namelijk geoordeeld dat elke steunverlening aan een onderneming die haar activiteiten op de communautaire markt uitoefent, tot concurrentievervalsing kan leiden en het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig kan beïnvloeden⁽⁴³⁾. Bovendien heeft het Hof aangegeven dat het geenszins is uitgesloten dat het verlenen van overheidssteun aan een onderneming die uitsluitend plaatselijke of regionale vervoersdiensten en geen vervoersdiensten buiten haar eigen lidstaat aanbiedt, toch van invloed is op het handelsverkeer tussen de lidstaten in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag. Wanneer een lidstaat namelijk overheidssubsidie verleent aan een onderneming, kunnen de door die onderneming aangeboden vervoersdiensten in stand worden gehouden of toenemen, waardoor de kansen van in andere lidstaten gevestigde ondernemingen om hun vervoersdiensten op de markt van die lidstaat aan te bieden, afnemen⁽⁴⁴⁾.
- (114) In het onderhavige geval bevindt de Groupe RATP zich in een bevoorrechte positie ten opzichte van zowel haar nationale concurrenten⁽⁴⁵⁾ als haar concurrenten uit andere lidstaten, die immers niet van de betrokken maatregel kunnen profiteren.
- (115) In dat opzicht moet worden vermeld dat Verordening (EG) nr. 1370/2007 voorziet in de geleidelijke openstelling van de betrokken markten voor concurrentie en dat de openstelling van een bepaalde sector voor concurrentie betekent dat staatssteun aan een onderneming die tot die sector behoort, van invloed kan zijn op het intracommunautaire handelsverkeer en kan leiden tot concurrentievervalsing op de desbetreffende markt.

⁽⁴²⁾ Zie zaak C-156/98, *Duitsland vs. Commissie*, Jurispr. 2000, blz. I-6857, punt 30, en de hiervoor genoemde jurisprudentie.

⁽⁴³⁾ Zie onder andere zaak C-730/79, *Philip Morris vs. Commissie*, Jurispr. blz. 2671, punten 11 en 12, en zaak T-214/95, *Vlaams Gewest vs. Commissie*, Jurispr. 1998, blz. II-717, punten 48 t/m 50.

⁽⁴⁴⁾ Zaak T-222/04, *Italië vs. Commissie*, Jurispr. 2009, punt 45.

⁽⁴⁵⁾ Ter herinnering: het is niet noodzakelijk dat de begunstigde onderneming zelf deelneemt aan het intracommunautaire handelsverkeer. Wanneer een staat steun toekent aan een onderneming kan de binnenlandse productie immers in stand blijven of stijgen, met als gevolg dat de kansen van in andere lidstaten gevestigde ondernemingen om hun producten af te zetten op de markt van die lidstaat, afnemen. Bovendien kan de versterking van een onderneming die tot dan toe niet deelnam aan het intracommunautaire handelsverkeer, deze onderneming in een positie brengen dat zij op de markt van een andere lidstaat kan gaan opereren (zie dienaangaande onder andere zaak C-310/99, *Italië vs. Commissie*, Jurispr. 2002, blz. I-2289, punt 84).

- (116) De Commissie is derhalve van mening dat de betrokken maatregel het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt en de mededinging tussen de desbetreffende aanbieders vervalst.

11.2. ONRECHTMATIGE STEUN

- (117) Overeenkomstig artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag is de lidstaat verplicht de Commissie op de hoogte te brengen van elk voornemen tot invoering of wijziging van steunmaatregelen. De betrokken lidstaat kan de voorgenomen maatregelen niet tot uitvoering brengen voordat die procedure tot een eindbeslissing heeft geleid.
- (118) In dit geval hebben de Franse autoriteiten bij brief van 29 juni 2006 de hervorming van de financieringswijze van de pensioenregeling van de RATP aangemeld. In die brief geven de Franse autoriteiten aan dat het hierbij niet lijkt te gaan om een steunmaatregel waarvan de Commissie, met toepassing van artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag, vooraf op de hoogte dient te worden gebracht.
- (119) De Commissie stelt evenwel vast dat de betrokken staatssteun door Frankrijk op 1 januari 2006 ten uitvoer is gelegd, dat wil zeggen voordat de Commissie tot een eindbeslissing is gekomen. Op basis hiervan concludeert de Commissie dat Frankrijk op onrechtmatige wijze heeft gehandeld door de betrokken steun ten uitvoer te leggen zonder inachtneming van artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag.

11.3. VERENIGBAARHEID VAN DE STEUN MET DE GEMEENSCHAPPELIJKE MARKT

- (120) Aangezien de betrokken maatregel staatssteun vormt in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag, moet worden onderzocht of deze steun verenigbaar is op grond van de in het Verdrag genoemde afwijkingen.
- (121) In dat opzicht is artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag volgens de Commissie de meest geschikte rechtsgrondslag. Daarin wordt bepaald dat steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid te vergemakkelijken, verenigbaar zijn met de gemeenschappelijke markt, mits de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt daardoor niet zodanig worden veranderd dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad.
- (122) Gelet op de aard en de gevolgen van de hervorming is de Commissie van mening dat voor de beantwoording van de vraag of de betrokken steun al dan niet verenigbaar is, gekeken moet worden naar de vraag of er sprake is van gelijke voorwaarden („level playing field”) op het gebied van verplichte sociale bijdragen voor de RATP en haar huidige, mogelijke en toekomstige concurrenten op de markt voor openbaar stadsvervoer in de Ile-de-France.

Niveau van de bijdragen van de RATP ten opzichte van haar concurrenten na de hervorming van de regeling

- (123) Om te onderzoeken wat de gevolgen van de steun zijn en te beoordelen in welke mate er sprake is van concurrentievervalsing, moet de Commissie allereerst kijken naar de hoogte van de na de hervorming ten laste van de RATP komende bijdragen ten opzichte van haar concurrenten. Vervolgens zal de Commissie nagaan hoe de situatie zou zijn geweest indien de RATP de betrokken steun niet had ontvangen. Tot slot zullen zowel de positieve als de negatieve gevolgen van de steun worden geanalyseerd voordat een algemene balans wordt opgesteld inzake de verenigbaarheid.
- (124) Vooraf merkt de Commissie op dat de financiering van de speciale pensioenregeling van de RATP vóór 1 januari 2006 in twee opzichten afweek van de financiering van de publiekrechtelijke stelsels, namelijk wat betreft het niet-bevrijdende karakter van de bijdragen en het percentage van de „werkgevers“-bijdrage.
- (125) De Commissie is van oordeel dat de betrokken steun een oplossing vormde voor het eerste punt waarop de financiering van de speciale regeling van de RATP afweek van die van de publiekrechtelijke stelsels. Vóór 1 januari 2006 behoefde de RATP namelijk geen bevrijdende bijdrage te betalen, maar had zij de wettelijke verplichting het financieel evenwicht van de pensioenregeling van haar werknemers te waarborgen. De aangemelde hervorming had tot gevolg dat de betaalde bijdragen voortaan, net als de bijdragen die in het gemene recht door een werkgever worden betaald aan een pensioenkas die op het omslagstelsel is gebaseerd, een bevrijdend karakter hebben. Met betrekking tot het tweede afwijkende punt stelt de Commissie vast dat de aangemelde hervorming tot gevolg heeft dat de lasten uit hoofde van de verplichte ouderdomsverzekering voor de RATP en de ondernemingen die voor de pensioenen onder het gemene recht vallen, worden gelijkgeschakeld.

Scenario zonder de toegekende steun

- (126) Zonder de aangemelde hervorming zou de RATP voor de boekjaren na het boekjaar 2006 een voorziening voor de pensioenverplichtingen ten aanzien van haar statutaire werknemers hebben moeten opnemen. Deze voorziening zou een rechtstreeks gevolg zijn van het feit dat de „werkgevers“-bijdragen voor de pensioenen van de RATP-werknemers geen bevrijdend karakter hadden.
- (127) Bovendien zouden de bijdragen die de RATP aan de ouderdomsverzekering betaalt om het financieel evenwicht van de pensioenregeling te waarborgen, niet zijn gelijkgeschakeld met de door haar potentiële concurrenten te betalen bijdragen.
- (128) Zonder de aangemelde hervorming zou de RATP dus jaarlijks een extra last van enkele honderden miljoenen

EUR hebben moeten dragen ten opzichte van de situatie na de hervorming.

- (129) Door haar pensioenlasten zou de RATP binnen een geliberaliseerde een handicap ondervinden, hetgeen een niet geringe invloed zou hebben gehad op haar activiteiten.

Positieve gevolgen van de steun

- (130) Uit het voorgaande blijkt dat rekening houdend met Verordening (EG) nr. 1370/2007, die voorziet in de geleidelijke openstelling van de markt voor openbaar stadsvervoer, de pensioenregeling die krachtens de wet van 1948 voor de RATP van toepassing was, specifieke kenmerken vertoont, die op zichzelf leiden tot concurrentievervalsing ten nadele van de RATP en de groep waartoe zij behoort. Het belangrijkste gevolg van de betrokken steunmaatregel is dat de bijdragen van de RATP worden gelijkgeschakeld met de bijdragen die haar concurrenten en de concurrenten van de RATP-groep moeten betalen, waardoor genoemde specifieke concurrentievervalsing waarmee de RATP en de RATP-groep hebben te maken, wordt weggenomen.
- (131) Bovendien kan de RATP dankzij de hervorming geleidelijk aan handelen als een particulier investeerder in een markteconomie. Dat was overigens een van de doelstellingen van genoemde hervorming.
- (132) Ook is de Commissie van mening dat de betrokken maatregel in overeenstemming is met de doelstelling van gemeenschappelijk belang waarop de maatregel betrekking heeft. Geen enkel ander instrument zou het probleem doeltreffender hebben kunnen aanpakken. Er hadden weliswaar compensaties voor de openbare dienst kunnen worden toegekend, maar een dergelijke benadering zou gelet op het structurele karakter van het probleem op de lange termijn noch geschikt, noch houdbaar zijn.
- (133) Wat de evenredigheid van de maatregelen betreft, is de Commissie van oordeel dat de toegekende steun tot het strikt noodzakelijke minimum beperkt blijft. Sinds 1 januari 2006 zijn de pensioenlasten van de RATP even hoog als de pensioenlasten van ondernemingen waarvan de werknemers zijn aangesloten bij de publiekrechtelijke stelsels.

- (134) Tot slot is de Commissie van oordeel dat dankzij de betrokken maatregel het voortbestaan van een pensioenstelsel waarvan de financieringswijze achterhaald was, is veiliggesteld. De Commissie vindt bovendien dat de ingezette hervorming van de uit hoofde van de speciale regeling⁽⁴⁶⁾ betaalde pensioenuitkeringen in dat verband een extra element van doorslaggevende betekenis is. In dat opzicht is de Commissie van oordeel dat deze maatregelen perfect aansluiten bij het algemene kader voor de hervorming van de pensioenstelsels in de lidstaten, waarop zowel de Raad als de Commissie aanstuurt⁽⁴⁷⁾.

⁽⁴⁶⁾ Zie overweging 21 van deze beschikking.

⁽⁴⁷⁾ Zie hiervoor het gezamenlijk verslag van de Commissie en de Raad over toereikende en duurzame pensioenen (CS/7165/03) van 18 maart 2003.

Negatieve gevolgen van de steun

- (135) Bij een statische analyse is de Commissie enerzijds van oordeel dat de door de maatregel veroorzaakte concurrentievervalsingen binnen de markt voor het openbaar stadsvervoer de in Ile-de-France naar hun aard vooreerst zeer beperkt zijn. Rekening houdend met het verleden van de RATP en haar activiteiten is immers duidelijk dat de pensioenverplichtingen waarop de hervorming ziet, betrekking hebben op activiteiten die van oudsher plaatsvonden binnen een niet geliberaliseerde markt waar tot nu toe zeer weinig concurrentie heerste. Anderzijds is de Commissie van mening dat de betrokken maatregel slechts een marginaal effect heeft op de markten waarop de Groep RATP via de dochterondernemingen van de onderneming RATP actief is. Deze markten zullen namelijk slechts indirect de gevolgen van de betrokken maatregel ondervinden, omdat afgezien van het feit dat de moedermaatschappij en haar dochtermaatschappijen in juridisch, boekhoudkundig en financieel opzicht strikt gescheiden zijn, de aangemelde hervorming geen betrekking heeft op de personeelsleden van die dochterondernemingen.
- (136) Bij een, ongetwijfeld passender, dynamische analyse is de Commissie in het licht van Verordening (EG) nr. 1370/2007 van oordeel dat, hoewel de RATP dankzij de betrokken maatregel theoretisch gezien een machtspositie zou kunnen behouden, dit risico gering is. De maatregel blijft immers beperkt tot de gelijkschakeling van de bijdragen van de RATP en die van haar concurrenten en de speciale pensioenregeling van de RATP is door de in 2008 ingevoerde hervorming niet specifiek aantrekkelijk voor de onderneming geworden.

Balans inzake de algemene verenigbaarheid

- (137) In het licht van het voorgaande komt de Commissie tot de conclusie dat de negatieve gevolgen van de aan de RATP toegekende steun beperkt zullen zijn. De aangemelde hervorming blijft beperkt tot hetgeen strikt noodzakelijk is om gelijke voorwaarden tot stand te brengen met betrekking tot de verplichte ouderdomsverzekering, maakt een einde aan een concurrentievervalsing die de RATP in een nadelige positie zou hebben gebracht en brengt derhalve niet een zodanige verandering van de voorwaarden voor het handelsverkeer met zich mee dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad.
- (138) Hieruit volgt dat de betrokken steun verenigbaar is met de gemeenschappelijke markt, mits de hervorming van de speciale pensioenregeling van de RATP, die erop gericht is die pensioenregeling in overeenstemming te brengen met de publiekrechtelijke regels die van toepassing zijn op de basisregelingen van de werknemers in de particuliere sector en de ambtenaren, volledig ten uitvoer wordt gelegd.
- (139) De Commissie is van mening dat haar standpunt zoals neergelegd in Beschikking 2005/145/EG in de zaak EDF⁽⁴⁸⁾ geen afbreuk doet aan de voornoemde conclusie.
- (140) In dat opzicht moet erop gewezen worden dat de Commissie in deze beschikking toestemming gaf tot het verlenen van staatssteun die erop gericht was ondernemin-

gen uit een bepaalde sector te bevrijden van specifieke pensioenlasten, die hoger waren dan de pensioenlasten uit hoofde van de algemene pensioenregeling en die waren vastgesteld gedurende de periode waarin de ondernemingen over een monopoliepositie beschikten. Bij die gelegenheid oordeelde de Commissie dat de gedeeltelijke verlichting van de lasten voortvloeiende uit het financieringsmechanisme van de specifieke pensioenrechten die vóór de datum van de hervorming waren opgebouwd, staatssteun in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag vormde, welke als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kon worden aangemerkt. De Commissie was bij haar onderzoek naar de verenigbaarheid van mening dat de situatie van de EDF naar de aard ervan niet veel verschilde van die van de „gestrande kosten” in de energiesector. Het ging hier namelijk om steun die erop gericht was de overgang naar een energiesector met vrije mededinging te stimuleren. De Commissie achtte het gepast de steunmaatregelen ten gunste van de EDF gelijk te stellen aan de compensatie van gestrande kosten⁽⁴⁹⁾, en kondigde aan dat zij deze benadering zou volgen bij de analyse van vergelijkbare gevallen.

- (141) In het licht van het voorgaande is de Commissie van oordeel dat de staatssteun in dit geval de RATP bevrijdt van pensioenverplichtingen die hoger waren dan de pensioenverplichtingen uit hoofde van de algemene pensioenregelingen en die waren vastgesteld voordat de markt geliberaliseerd zou worden. Tegelijkertijd wenst de Commissie daaraan toe te voegen dat door de bij de RATP begin 2008 doorgevoerde hervorming van de speciale pensioenregeling de speciale regeling voor de RATP-werknemers is afgestemd op de publiekrechtelijke regels die van toepassing zijn op de basisregelingen van de werknemers in de particuliere sector en van de ambtenaren.

11.4. CONCLUSIE

- (142) De Commissie concludeert derhalve dat de betrokken maatregel staatssteun vormt in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag. Deze staatssteun is onrechtmatig, maar is krachtens artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag verenigbaar met de gemeenschappelijke markt.

12. BEOORDELING VAN DE TWEDE EN DERDE MAATREGEL

- (143) Zoals hiervoor reeds is aangegeven, houdt de aangemelde hervorming in dat de staat met ingang van 1 januari 2006 aan de CRP-RATP een subsidie betaalt om haar rekeningen in evenwicht te houden.
- (144) Bovendien beoogt de aangemelde hervorming de CRP-RATP de mogelijkheid te bieden om de basispensioenrechten uit hoofde van de speciale regeling te laten aansluiten bij de publiekrechtelijke stelsels. Om het algemene beginsel van financiële neutraliteit van de aansluiting te kunnen waarborgen, moet deze gepaard gaan met de betaling van compensaties aan de ontvangende stelsels, welke compensaties de staat, in plaats van de CRP-RATP, voor zijn rekening zal nemen.

⁽⁴⁸⁾ PB L 49 van 22.2.2005, blz. 9.

⁽⁴⁹⁾ Mededeling van de Commissie betreffende de onderzoeksmethode van staatssteun die verband houdt met gestrande kosten (Brief van de Commissie SG(2001) D/290869 van 6.8.2001).

- (145) Vastgesteld moet worden of deze maatregelen als staatssteun in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag moeten worden aangemerkt.
- (146) In dat opzicht moet erop gewezen worden dat artikel 87 van het EG-Verdrag slechts van toepassing is op ondernemingen in de zin van het communautaire mededingingsrecht. Volgens vaste jurisprudentie van het Hof is het domein van de op solidariteit gebaseerde sociale bescherming niet aan te merken als een economische activiteit in de zin van het Verdrag (zie punt 67 van het besluit tot inleiding van de procedure van 10 oktober 2007)⁽⁵⁰⁾.
- (147) In het licht van deze jurisprudentie is de Commissie om de volgende redenen van oordeel dat noch de CRP-RATP noch de pensioenkas die de actieve en gepensioneerde werknemers van de RATP overnemen, dat wil zeggen de CNAV en de AGIRC-ARRCO, ondernemingen zijn in de zin van het communautaire mededingingsrecht.
- (148) In het thans onderzochte geval merkt de Commissie in de eerste plaats op dat de werknemers van de RATP onder een verplichte sociale verzekering vallen op grond waarvan zij zijn aangesloten bij een autonome pensioenregeling met een maatschappelijke doelstelling. Deze ouderdomsverzekering is namelijk bedoeld om alle onder die regeling vallende personen dekking te bieden tegen het ouderdomsrisico, ongeacht hun vermogenssituatie en gezondheidstoestand op het moment waarop zij zich daarbij aansluiten.
- (149) De Commissie is bovendien van mening dat deze regeling voldoet aan het solidariteitsbeginsel aangezien de door de actieve werknemers betaalde bijdragen gebruikt worden om de pensioenen van de gepensioneerde werknemers te financieren.
- (150) De Commissie merkt voorts op dat het beheer van de betrokken regeling bij wet is opgedragen aan de CRP-RATP, en dat de werkzaamheden van deze laatste door de staat worden gecontroleerd. In dat kader is zij als pensioendienst belast met de inning van alle door de werknemers van de RATP en de RATP zelf verschuldigde bijdragen en met de uitbetaling van de pensioenen. De Commissie wijst erop dat de CRP-RATP krachtens artikel L711-1 van het wetboek van sociale zekerheid over alle in artikel L111-1 van dit wetboek genoemde bevoegdheden beschikt. Daarin wordt er in het bijzonder op gewezen dat de organisatie van de sociale zekerheid is gebaseerd op het beginsel van nationale solidariteit.
- (151) De Commissie stelt tot slot vast dat de CRP-RATP bij de uitoefening van haar taak de wet toepast en op geen enkele wijze invloed kan uitoefenen op de hoogte van

de bijdragen, de aanwending van de gelden of de vaststelling van de hoogte van de uitkeringen. De betaalde uitkeringen zijn wettelijk vastgesteld en zijn niet afhankelijk van de hoogte van de ontvangen bijdragen.

- (152) Aangezien de CRP-RATP geen onderneming is in de zin van het communautaire mededingingsrecht, is de Commissie van oordeel dat de betaling door de staat van een evenwichtssubsidie aan de CRP-RATP en de financiering door de staat van de compensaties in de plaats van de CRP-RATP geen staatssteun vormen in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

De oprichting van de Caisse de retraites du personnel de la RATP (CRP-RATP) moet als staatssteun in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag worden aangemerkt, die door Frankrijk onrechtmatig, in strijd met artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag, is toegekend.

Deze staatssteun is krachtens artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag verenigbaar met de gemeenschappelijke markt, mits de hervorming van de speciale pensioenregeling van de RATP, die erop gericht is die pensioenregeling in overeenstemming te brengen met de publiekrechtelijke regels die van toepassing zijn op de basisregelingen van de werknemers in de particuliere sector en de ambtenaren, volledig ten uitvoer wordt gelegd.

De tenuitvoerlegging van deze steun wordt derhalve goedgekeurd.

Artikel 2

De betaling door de staat van een evenwichtssubsidie aan de CRP-RATP en de financiering door de staat van de compensaties in de plaats van de CRP-RATP bij de aansluiting van de basisrechten uit hoofde van de speciale regeling bij de publiekrechtelijke stelsels, vormen geen staatssteun in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag.

Artikel 3

Deze beschikking is gericht tot de Franse republiek.

Gedaan te Brussel, 13 juli 2009.

Voor de Commissie
Antonio TAJANI
Vicevoorzitter

⁽⁵⁰⁾ Zo heeft het Hof in de gevoegde zaken C-159 en C-160/91, *Poucet en Pistre*, geoordeeld: „De ziekenkas van de organen die meewerken aan het beheer van de openbare dienst van de sociale zekerheid, vervullen een taak van zuiver sociale aard. Hun werkzaamheid berust immers op het beginsel van nationale solidariteit en mist ieder winst oogmerk. De betaalde uitkeringen zijn wettelijke uitkeringen, die niet afhangen van het bedrag van de premies. Hieruit volgt, dat die werkzaamheid geen economische activiteit is en dat de ermee belaste organen geen ondernemingen zijn in de zin van de artikelen 81 en 82 van het Verdrag.”

V

(Besluiten die zijn aangenomen vanaf 1 december 2009 op grond van het Verdrag betreffende de Europese Unie, het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie en het Euratom-Verdrag)

BESLUITEN WAARVAN PUBLICATIE VERPLICHT IS

VERORDENING (EU) Nr. 1213/2009 VAN DE COMMISSIE

van 11 december 2009

tot vaststelling van de forfaitaire invoerwaarden voor de bepaling van de invoerprijs van bepaalde groenten en fruit

DE EUROPESE COMMISSIE,

Gelet op het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie,

Gelet op Verordening (EG) nr. 1234/2007 van de Raad van 22 oktober 2007 houdende een gemeenschappelijke ordening van de landbouwmarkten en specifieke bepalingen voor een aantal landbouwproducten („integrale-GMO-verordening”) ⁽¹⁾,

Gelet op Verordening (EG) nr. 1580/2007 van de Commissie van 21 december 2007 tot vaststelling van bepalingen voor de uitvoering van de Verordeningen (EG) nr. 2200/96, (EG) nr. 2201/96 en (EG) nr. 1182/2007 van de Raad in de sector groenten en fruit ⁽²⁾, en met name op artikel 138, lid 1,

Overwegende hetgeen volgt:

Bij Verordening (EG) nr. 1580/2007 zijn, op grond van de resultaten van de multilaterale handelsbesprekingen van de Uruguayronde, de criteria vastgesteld aan de hand waarvan de Commissie voor de producten en de perioden die in bijlage XV, deel A, bij die verordening zijn vermeld, de forfaitaire waarden bij invoer uit derde landen vaststelt,

HEEFT DE VOLGENDE VERORDENING VASTGESTELD:

Artikel 1

De in artikel 138 van Verordening (EG) nr. 1580/2007 bedoelde forfaitaire invoerwaarden worden vastgesteld in de bijlage bij de onderhavige verordening.

Artikel 2

Deze verordening treedt in werking op 12 december 2009.

Deze verordening is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat.

Gedaan te Brussel, 11 december 2009.

*Voor de Commissie,
namens de voorzitter,*

Jean-Luc DEMARTY

*Directeur-generaal Landbouw en
plattelandontwikkeling*

⁽¹⁾ PB L 299 van 16.11.2007, blz. 1.

⁽²⁾ PB L 350 van 31.12.2007, blz. 1.

BIJLAGE

Forfaitaire invoerwaarden voor de bepaling van de invoerprijs van bepaalde groenten en fruit

(EUR/100 kg)

GN-code	Code derde landen ⁽¹⁾	Forfaitaire invoerwaarde
0702 00 00	AL	50,4
	MA	57,1
	TN	90,9
	TR	63,9
	ZZ	65,6
0707 00 05	EG	155,5
	MA	49,3
	TR	76,8
	ZZ	93,9
0709 90 70	MA	50,5
	TR	114,3
	ZZ	82,4
0805 10 20	AR	70,4
	MA	48,8
	TR	63,3
	ZA	61,8
	ZZ	61,1
0805 20 10	MA	73,1
	TR	85,9
	ZZ	79,5
0805 20 30, 0805 20 50, 0805 20 70, 0805 20 90	HR	59,6
	IL	75,3
	TR	75,5
	ZZ	70,1
0805 50 10	TR	75,6
	ZZ	75,6
0808 10 80	CA	65,1
	CN	80,0
	MK	24,5
	US	92,7
	ZZ	65,6
0808 20 50	CN	47,8
	TR	92,0
	US	186,0
	ZZ	108,6

⁽¹⁾ Landennomenclatuur vastgesteld bij Verordening (EG) nr. 1833/2006 van de Commissie (PB L 354 van 14.12.2006, blz. 19). De code „ZZ” staat voor „overige oorsprong”.

VERORDENING (EU) Nr. 1214/2009 VAN DE COMMISSIE

van 11 december 2009

tot wijziging van de bij Verordening (EG) nr. 877/2009 vastgestelde representatieve prijzen en aanvullende invoerrechten voor bepaalde producten uit de sector suiker voor het verkoopseizoen 2009/10

DE EUROPESE COMMISSIE,

Gelet op het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie,

Gelet op Verordening (EG) nr. 1234/2007 van de Raad van 22 oktober 2007 houdende een gemeenschappelijke ordening van de landbouwmarkten en specifieke bepalingen voor een aantal landbouwproducten („Integrale-GMO-verordening”) (1),

Gelet op Verordening (EG) nr. 951/2006 van de Commissie van 30 juni 2006 houdende uitvoeringsbepalingen van Verordening (EG) nr. 318/2006 van de Raad wat betreft de handel met derde landen in de sector suiker (2), en met name op artikel 36, lid 2, tweede alinea, tweede zin,

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) De representatieve prijzen en aanvullende invoerrechten voor witte suiker, ruwe suiker en bepaalde stropen voor

het verkoopseizoen 2009/10 zijn vastgesteld bij Verordening (EG) nr. 877/2009 van de Commissie (3). Deze prijzen en rechten zijn laatstelijk gewijzigd bij Verordening (EG) nr. 1160/2009 van de Commissie (4).

- (2) Naar aanleiding van de gegevens waarover de Commissie momenteel beschikt, dienen deze bedragen overeenkomstig Verordening (EG) nr. 951/2006 te worden gewijzigd,

HEEFT DE VOLGENDE VERORDENING VASTGESTELD:

Artikel 1

De bij Verordening (EG) nr. 951/2006 voor het verkoopseizoen 2009/10 vastgestelde representatieve prijzen en aanvullende invoerrechten voor de in artikel 36 van Verordening (EG) nr. 877/2009 bedoelde producten worden gewijzigd overeenkomstig de bijlage bij de onderhavige verordening.

Artikel 2

Deze verordening treedt in werking op 12 december 2009.

Deze verordening is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat.

Gedaan te Brussel, 11 december 2009.

*Voor de Commissie,
namens de voorzitter,*

Jean-Luc DEMARTY

*Directeur-generaal Landbouw en
plattelandsontwikkeling*

(1) PB L 299 van 16.11.2007, blz. 1.

(2) PB L 178 van 1.7.2006, blz. 24.

(3) PB L 253 van 25.9.2009, blz. 3.

(4) PB L 314 van 1.12.2009, blz. 6.

BIJLAGE

Gewijzigde bedragen van de representatieve prijzen en aanvullende invoerrechten voor witte suiker, ruwe suiker en producten van GN-code 1702 90 95 die gelden met ingang van 12 december 2009

(EUR)

GN-code	Representatieve prijs per 100 kg netto van het betrokken product	Aanvullend recht per 100 kg netto van het betrokken product
1701 11 10 ⁽¹⁾	36,95	0,20
1701 11 90 ⁽¹⁾	36,95	3,82
1701 12 10 ⁽¹⁾	36,95	0,07
1701 12 90 ⁽¹⁾	36,95	3,52
1701 91 00 ⁽²⁾	42,14	4,83
1701 99 10 ⁽²⁾	42,14	1,70
1701 99 90 ⁽²⁾	42,14	1,70
1702 90 95 ⁽³⁾	0,42	0,27

⁽¹⁾ Vaststelling voor de standaardkwaliteit als gedefinieerd in bijlage IV, punt III, van Verordening (EG) nr. 1234/2007.

⁽²⁾ Vaststelling voor de standaardkwaliteit als gedefinieerd in bijlage IV, punt II, van Verordening (EG) nr. 1234/2007.

⁽³⁾ Vaststelling per procent sacharose.

BESLUIT Atalanta/8/2009 VAN HET POLITIEK EN VEILIGHEIDSCOMITÉ**van 4 december 2009****tot benoeming van de commandant van de strijdkrachten van de Europese Unie voor de militaire operatie van de Europese Unie teneinde bij te dragen tot het ontmoedigen, voorkomen en bestrijden van piraterij en gewapende overvallen voor de Somalische kust (Atalanta)**

(2009/946/GBVB)

HET POLITIEK EN VEILIGHEIDSCOMITÉ,

Gelet op het Verdrag betreffende de Europese Unie, en met name op artikel 38,

Gelet op Gemeenschappelijk Optreden 2008/851/GBVB van de Raad van 10 november 2008 inzake de militaire operatie van de Europese Unie teneinde bij te dragen tot het ontmoedigen, voorkomen en bestrijden van piraterij en gewapende overvallen voor de Somalische kust⁽¹⁾ (Atalanta), en met name op artikel 6,

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) Op grond van artikel 6 van Gemeenschappelijk Optreden 2008/851/GBVB heeft de Raad het Politiek en Veiligheidscomité (PVC) gemachtigd besluiten te nemen inzake de benoeming van de commandant van de EU-strijdkrachten.
- (2) Op 22 juli 2009 heeft het PVC Besluit Atalanta/6/2009⁽²⁾ aangenomen, waarbij Commodore Peter BINDT werd benoemd tot commandant van de EU-strijdkrachten voor de militaire operatie van de Europese Unie teneinde bij te dragen tot het ontmoedigen, voorkomen en bestrijden van piraterij en gewapende overvallen voor de Somalische kust.
- (3) De operationeel commandant van de Europese Unie heeft aanbevolen flottieljeadmiraal Giovanni GUMIERO te benoemen tot commandant van de EU-strijdkrachten voor de militaire operatie van de Europese Unie teneinde bij te dragen tot het ontmoedigen, voorkomen en bestrijden van piraterij en gewapende overvallen voor de Somalische kust.

(4) Het Militair Comité van de Europese Unie heeft zijn steun voor deze aanbeveling uitgesproken.

(5) Overeenkomstig artikel 5 van het Protocol betreffende de positie van Denemarken, dat is gehecht aan het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, neemt Denemarken niet deel aan de uitwerking en de uitvoering van besluiten en acties van de Unie die gevolgen hebben op defensiegebied,

HEEFT HET VOLGENDE BESLUIT AANGENOMEN:

Artikel 1

Flottieljeadmiraal Giovanni GUMIERO wordt hierbij benoemd tot commandant van de EU-strijdkrachten voor de militaire operatie van de Europese Unie teneinde bij te dragen tot het ontmoedigen, voorkomen en bestrijden van piraterij en gewapende overvallen voor de Somalische kust.

Artikel 2

Dit besluit treedt in werking op 13 december 2009.

Gedaan te Brussel, 4 december 2009.

Voor het Politiek en Veiligheidscomité
De voorzitter
O. SKOOG

⁽¹⁾ PB L 301 van 12.11.2008, blz. 33.⁽²⁾ PB L 192 van 24.7.2009, blz. 68.

Abonnementsprijzen 2009 (excl. btw, incl. verzendkosten voor normale verzending)

<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i> , L- en C-serie, uitsluitend papieren versie	22 officiële talen van de Europese Unie	1 000 EUR per jaar (*)
<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i> , L- en C-serie, uitsluitend papieren versie	22 officiële talen van de Europese Unie	100 EUR per maand (*)
<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i> , L- en C-serie, papieren versie + cd-rom (jaarlijks)	22 officiële talen van de Europese Unie	1 200 EUR per jaar
<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i> , L-serie, uitsluitend papieren versie	22 officiële talen van de Europese Unie	700 EUR per jaar
<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i> , L-serie, uitsluitend papieren versie	22 officiële talen van de Europese Unie	70 EUR per maand
<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i> , C-serie, uitsluitend papieren versie	22 officiële talen van de Europese Unie	400 EUR per jaar
<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i> , C-serie, uitsluitend papieren versie	22 officiële talen van de Europese Unie	40 EUR per maand
<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i> , L- en C-serie, cd-rom (maandelijks) (cumulatief)	22 officiële talen van de Europese Unie	500 EUR per jaar
<i>Supplement op het Publicatieblad van de Europese Unie</i> (S-serie: Overheidsopdrachten en aanbestedingen), cd-rom, verschijnt twee keer per week	Meertalig: 23 officiële talen van de Europese Unie	360 EUR per jaar (= 30 EUR per maand)
<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i> , C-serie „Vergelijkende onderzoeken”	Taal (talen) van het (de) vergelijkende onderzoek(en)	50 EUR per jaar

(*) Verkoop van losse nummers: t/m 32 bladzijden: 6 EUR
33 t/m 64 bladzijden: 12 EUR
meer dan 64 bladzijden: prijs verschilt per nummer.

Het abonnement op het *Publicatieblad van de Europese Unie*, dat in de officiële talen van de Europese Unie verschijnt, is verkrijgbaar in 22 verschillende taalversies. Het abonnement omvat de L-serie (Wetgeving) en de C-serie (Mededelingen en bekendmakingen).

Ieder abonnement geldt slechts voor één enkele taalversie.

Overeenkomstig Verordening (EG) nr. 920/2005 van de Raad, bekendgemaakt in Publicatieblad L 156 van 18 juni 2005, waarin is bepaald dat de instellingen van de Europese Unie tijdelijk niet verplicht zijn om alle rechtsbesluiten in het lers te redigeren en in die taal bekend te maken, worden de in het lers opgestelde nummers van het Publicatieblad apart verkocht.

Het abonnement op het *Supplement op het Publicatieblad van de Europese Unie* (S-serie: Overheidsopdrachten en aanbestedingen) omvat alle 23 officiële taalversies op één meertalige cd-rom.

Op verzoek kunnen de abonnees op het *Publicatieblad van de Europese Unie* eveneens de verschillende bijlagen van het Publicatieblad ontvangen. De abonnees worden op de hoogte gebracht van het verschijnen van bijlagen door middel van een „Bericht aan de lezer” in het *Publicatieblad van de Europese Unie*.

Verkoop en abonnementen

Niet-kosteloze publicaties uitgegeven door het Bureau voor publicaties zijn verkrijgbaar bij onze verkoopkantoren. Een lijst met verkoopkantoren is te vinden op het volgende internetadres:

http://publications.europa.eu/others/agents/index_nl.htm

Via EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) heeft u direct en gratis toegang tot het recht van de Europese Unie. Op deze website kunt u het *Publicatieblad van de Europese Unie* raadplegen. U vindt er eveneens de verdragen, de wetgeving, de jurisprudentie en de voorbereidende wetgevende besluiten.

Meer informatie over de Europese Unie is te vinden op de volgende website: <http://europa.eu>

Bureau voor publicaties van de Europese Unie
2985 Luxemburg
LUXEMBURG

NL